

תנור מיקרוגל	רק צלחת הזכוכית צריכה טבילה	ראה הערה	ראה הערה	לשאל רב
סיר מתכת (אם עשוי אלומיניום ראה למעלה)	מעון טבילה	כן	כן	הגעלה
סיר מתכת עם כיסוי טפלון	מעון טבילה בלי ברכה	לא	ראה הערה	לשאל רב
כלי פלסטיק	לא *	ראה הערה	ראה הערה	לשאל רב
פיירקס	מעון טבילה	לא	ראה הערה	לשאל רב
כלי גומי	לא	ראה הערה	ראה הערה	הגעלה, בתנאי שאין סדקים שבהם יכול להיות שאריות אוכל, אם ישנם סדקים אין להכשירם או להשתמש בהם. לשימוש בפסח יש לשאל רב.
נירוסטה	מעון טבילה	כן	כן	ההכשרה תלוי בסוג הכלי (כלי אפיה, בישול, מחבת וכדומה)
סכו"ם - עסצייג	מעון טבילה	כן	כן	יש לנקותם היטב ואח"כ להגעילם
חרסינה (חרס מצופה בזכוכית)	טבילה בלי ברכה	לא	לא	לא
זודי מים וקומקומים	מעון טבילה	לא	כן, ראה הערה	לשאל רב
כלי עץ	לא	כן	כן	

*יש נוהגים שכלי פלסטיק צריכים טבילה בלי ברכה

There is a custom that plastic needs Tevila without a Bracha

למידע נוסף אנא חייגו:

(514) 739-2991

קריסטל	טען טבילה	לא	ראה הערה	לשטוף במים קרים וסבון אם השתמשו קר יש לשאול רב
שיניים תותבות	לא	כן (ראה הערה)	לא	לפסח יש להכשירם ע"י עירוי מכלי ראשון לאחר המתנה 24 שעות מאכילת חמץ חם
מדיח כלים עשוי מפורצלן	לא	לא	לא	
מדיח כלים עשוי מפלדה או פלסטיק	לא	לא	ראה הערה	לשאול רב
דורלקס	טען טבילה	לא	כן	
מעבד מזון	חלקי מתכת טעונים טבילה	לא	כן	לכל השנה יש להגעיל כל החלקים כולל אלה העשויים מפלסטיק
מחבת (עם כיסוי טפלון)	טען טבילה בלי ברכה	לא	לא	
מחבת (בלי טפלון)	טען טבילה	הגעלה	ראה הערה	אם השתמשו בהרבה שמן טעון הגעלה אם השתמשו עם מעט שמן לשאול רב
כיריים (עם כיסוי זכוכית)	לא	לא	לא	
כוסות שתיה	טען טבילה	ראה הערה	ראה הערה	לשטוף במים קרים אם השתמשו במשקאות חמים או שרחצו אותם במדיח כלים, אין להכשירם לפסח. לכל השנה יכולים להכשירם בהגעלה. אם השתמשו רק בצונן, יש למלאותם במים קרים 24 שעות, ויש לחזור על כך עוד 2 פעמים עם מים אחרים.
כסא תינוק	לא	כן ראה הערה	כן	יש לנקות המגש ולא להשתמש בו 24 שעות, אח"כ לערות על כל המשטח מים רותחים ולשטוף במים קרים, ולכסות בנייר דבק.
פלטה חשמלית	לא	ראה הערה	ראה הערה	כדי להכשירו יש לנקותו ולא להשתמש 24 שעות, להדליק על החום הכי גבוה לחצי שעה ואח"כ לכסותו בשתי שכבות נייר אלומיניום עבה.
מגשי קרח	לא *	ראה הערה	ראה הערה	לשאול רב
מערבל מזון (מיקסר, בלנדר)	חלקי מתכת או זכוכית טעונים טבילה	לא, ראה הערה	לשאול רב	לפסח לקנות סכינים וקערות חדשים, לנקות הבסיס היטב כולל החריצים והפינות.

*** ההערות באדום הם לפי מנהגי הספרדים ***

סוגי הכלים – לטבילה ולהכשרה

הכלי	טעון טבילה ?	הכשרה לפסח	הכשרה לכל השנה	אופן ההכשרה אם נדרש
כלי אלומיניום (חד פעמיים)	לא, (אם משתמשים יותר מפעם אחת טעון טבילה)	לא	לא	אי אפשר להכשירם, חדשים יש לשטוף עם מים פושרים וסבון
כלי אלומיניום (רב פעמיים)	כן, ראה הערה	ראה הערה	ראה הערה	יש לשאול רב אם צריך ברכה על הטבילה -אם השתמשו עם נוזלים צריך הגעלה -אם השתמשו בלי נוזלים אי אפשר להכשיר
תבנית / משטח אפיה	צריך טבילה	לא	ראה הערה	לשאול רב
פח (שעל הכיריים)	לא	לא	לא	לשאול רב
חרסינה	טובל בלי ברכה	לא	לא	
גשר או פלטה (לשיניים)	לא	ראה הערה	לא	יש לנקותם היטב בשים לב לווים שעל הגשר, יש שלא אוכלים חמץ חם 24 שעות לפני סוף זמן אכילת חמץ
פמוטים ומגש	לא	ראה הערה	לא	לנקות היטב וליזהר שלא לשטפם בכיור הכשר לפסח
ברזל יצוק	צריך טבילה	כן	כן	- אם השתמשו עם נוזלים צריך הגעלה - אם השתמשו בלי נוזלים צריך ליבון גמור
קרמיקה (כמו ספל לקפה)	לטבול בלי ברכה	לא	לא	
מכונת קפה	ראה הערה	ראה הערה	ראה הערה	מכיון שישנם סוגים שונים יש לשאול רב
מסננת (מתכת)	צריך טבילה	לא	לא	
כלי קורל	צריך טבילה	לא	כן	
קורנינגוור Corningware	ראה הערה	לא	לא	הגעלה מייצור שלפני 1995 טעון טבילה בברכה (מכיון שזה זכוכית) מייצור שלאחר 1995 טעון טבילה בלי ברכה (מכיון שהוא חרסינה)

ו.

ובן מובן לפ"ז המחלוקת שהבאנו לעיל אם בזמנינו חייבים בהסיכה או לא, אם נאמר שיש דין להרגיש בן חורין א"כ בוודאי שלא היה דין דווקא על הסיכה וא"כ בזמנינו אינו דרך חירות וא"כ אינו צריך להסב.

אבל אם נאמר שיש דין מיוחד להסב אז גם בזמן הזה יהיה מחוייב להסב היות וזה תקנה מיוחדת וזה דעת המחבר, אפילו שזה דרך חולים כמו שהביא הב"ח.

וכמו כן בעני היות ואין דרכו כל השנה להסב א"כ אין דין במיוחד בשבילו להסב שהרי בן חורין עני ג"כ אינו מיסב אבל אם זה דין דווקא להסב אז הוא מחוייב אפילו יושב על הקרקע וכמו שהבאנו מהפמ"ג הנ"ל.

ז.

ומי"מ יהיה עכשיו נ"מ להלכה שהרי בבן אצל אביו שמסתמא מוחל, ולכאורה בזמנינו שאין דרך להסב בכל השנה א"כ זה דין דווקא בפסח אז יצטרך הבן לשאול רשות מיוחד לאביו קודם הסדר, אבל בזמנם שכך הם היו אוכלין כל השנה אז זה כבר מחילה ממילא, חוץ אם יודע שהוא מקפיד.

ח.

וכמו כן חשבתי לעוד נ"מ למי שאכל בלא הסיכה או שתה א' מן הכוסות הראשונים שלכו"ע חייב לחזור ולשתות אם חוזר ורוצה לשתות או לאכלו בחזרה ובפעם הב' נמצא לפני רבו או אביו שהוא מקפיד א"כ חייב לאכול שוב בלי הסיכה והר"ז לכתחלה ויוצא ידי חובתו או היות וכבר לא יכול להסב אין לו עוד חיוב לחזור ולאכול, ולכאורה הדבר תלוי בחקירה הנ"ל.

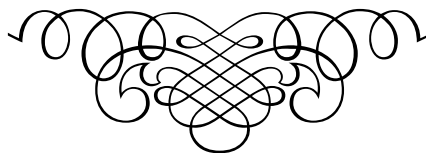
מצווה, אבל אם נאמר שכל דין של הסיכה אינו דין בהסיכה דווקא אלא הוא דין להרגיש בן חורין וא"כ ממילא הוא גם צריך להסב, היה אפשר לחלק שאין כיבוד אב ואם נדחה לפני מצוה דרבנן דווקא אם זה מצוה דרבנן צדדית אבל כאן שכל החיוב הוא להרגיש בן חורין, ובן חורין היינו שלא נפל לאף אחד שאין אחד שמשעבד אותו וא"כ הר"ז ממש סותר המושג של כיבוד אב ואם שחיוב לכבד את אביו והר"ז כמו שמזלזל בכבוד אביו ובזה וודאי שהוא לא יכול להסב אם אביו מקפיד, שזה לא סתם מצוה אלא זה נגד הכיבוד אב ואם.

ה.

וא"כ עכשיו ג"כ מובן למה בתלמיד לפני הרב יכול לשבת לפני רבו לכתחלה ולמה לא חושש התלמיד שיבטל המצוה כתיקונה. שהרי כל הדין הוא להרגיש בן חורין וא"כ אין דין הסיכה רק דין להרגיש בן חורין ובן חורין גם לפני רבו יש לו חיובים וזה נקרא דרך חירות וא"כ הר"ז נחשב שמקיים המצוה כתיקונה לגמרי.

ואפילו לצד הב' שיש דין הסיכה וזה נקרא בן חורין צריכים להגיד שלפני רבו חכמים לא תקנו הסיכה וכמו שהביא השער הציון בסי' הנ"ל סק"כ בשם הר"צ גיאור בס' מאה שערים ח"ב הל' פסחים שכתב אע"ג דהסיכה מצוה כבוד רבו נמי מצוה ומצוה דכבוד תורה עדיף, והקשו האחרונים למה צריך לטעם דכבוד תורה תיפיק ליה דהסיכה דרבנן וכבוד תורה דאורייתא.

אלא שאם חכמים היו מתקנים אז בזה לכו"ע היינו צריכים אפילו תלמיד לפני הרב להסב אבל היות ויש מצוה דכבוד תורה א"כ ביסודו לא ראו חכמים צורך ולא רצו לתקן את הסיכה בתלמיד לפני הרב וא"כ זה לא דין בדיעבד אלא זה דין לכתחילה שאינו חייב ואינו צריך הסיכה.

אבל המהר"ל בחידושיין על הגדה של פסח כתב וז"ל ואם נתן לו רבו מובהק רשות נראה שאין מתחייב בזה בהסיבה שהרי יאמר שהוא לא רצה להסב מחמת יראה ואינו מחויב עכ"ל וכן פסק הב"ח.

ולכאורה, לפי מה שחקרנו לעיל מובן מחלוקתם אם נאמר שיש דין דווקא וזה התקנה להסב וזה מה שנקרא בן חורין א"כ אם הרב מוחל בוודאי שהוא חייב בהסיבה שזה עיקר התקנה רק פטרו אותו משום כבוד רבו אבל אם נאמר שאין דין של הסבה ויש רק דין של בן חורין שמחייב גם הסבה א"כ אפילו אם רבו מוחל אבל היות וכל השנה אין התלמיד אוכל לפני רבו בהסבה וא"כ אין זה דרך בן חורין שאוכל כל השנה ולכן אפילו שרבו מוחל עדיין אינו חייב ואינו יכול להסב שזה מתנגד לדין בן חורין וזה מה שפסקו המהר"ל והב"ח.

וכן מוכח ממה שהגמ' ברכות מסיקה בדף ל"ז ע"ב דבמצה של מנחות אדם יוצא ידי חובתו בפסח, ומקשים דבמס' זבחים בדף ס"ג ע"ב דמנחות נאכלות לפנין מן הקלעים וא"כ איך יצאו ידי חובתן דהא א"א להסב כי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, ואפילו שהדבר תלוי במחלוקת שיש ראשונים הסוברים שאם מותר לאכול בעזרה מותר ג"כ להסב, וזה שיטת התוס' ביומא דף כ"ה ע"א ד"ה אין אבל לפי התוס' בזבחים ט"ז ע"א ד"ה מיושב שגם לאכלם קדשים אסור לשבת בעזרה קשה.

אבל לפי החקירה הנ"ל מובן היות ודרך בן חורין כל השנה לאכול בעזרה בעמידה וזה דרך כל אדם, א"כ גם בפסח אין דין הסיבה שזה דין דרך חירות לאכול בדווקא בעמידה ובעזרה ואין דרך בן חורין יותר גדול מזה ליהנות בבית מקדשינו ולאכול אפילו בעמידה, וא"כ יוצא.

אבל אם נאמר שיש תקנה מיוחדת לאכול בהסיבה א"כ אפילו בעזרה עדיין צריכים לאכול בהסיבה, וא"כ יסבור כמו התוס' בזבחים הנ"ל.

ד.

ולפי הצד הב' של החקירה שחכמים לא תיקנו במיוחד דין הסיבה אלא שתיקנו שיתנהגו כמו בן חורין היה אפשר לתרץ ג"כ שאלת הקובץ הערות הנ"ל, שהקשה לדעת המג"א באור"ח סי' תע"ב סק"ו שבן מיסב אצל אביו היות וסתם אב מוחל לבנו ולפ"ז כתב הב"ח שאם אין האב מוחל אין להסב.

והקשה הקובץ הערות שהרי אין שום מצוה דרבנן נדחית משום כיבוד אב ואם היות וגם האב

עצמו בזה ולהפסיק מצוה כתיקונה. וה"ה בבן לפני אביו והוא מקפיד לכאורה למה יהיה מותר לו לשבת לפני אביו שהוא רבו, והרי מבטל הדין הסיבה.

ולא ראינו בשום פוסק שאסר לכתחלה לבן לפני אביו שהוא רבו או סתם לתלמיד לפני רבו שחששו שלכתחלה לא ישב.

ובשלמה בכך לפני אביו היה שייך להגיד שזה מטעם הדין והגדת לבנך שזה מעיקר הדין אבל בתלמיד לפני רבו אם יש לרב בן הרי כבר אינו בגדר והגדת לבנך, והרי להכניס עצמו למצב של אונס הרי זה אסור, ולדעת הרז"ה זו הסיבה למה אסור להפליג בספינה פחות מג' ימים קודם שבת שמא יצטרך לחלל שבת משום סכנה, ונראה כמתנה לדחות את השבת שכל ג' ימים קודם שבת קמי שבת מיקרי, (וזהו כלל לכל התורה שאין נחשב אונס אם האדם מביא עצמו לידי כך). וא"כ לדעתו יהיה אסור להכניס את עצמו במצב של אי הסבה, ואפילו שאינו יכול משום כבוד רבו, ואפילו למי שמתיר להפליג בספינה אפילו בג' ימים קודם אם הוא לדבר מצוה, זה רק בספק שמא יבא לחילול שבת, אבל כאן אפילו שזה מצוה אבל הרי בוודאי שלא יוכל להסב כדון, ומי מתיר לו לביטול הסיבה].

ג.

ולדבין כל הנ"ל יש לחקור ביסוד תקנה שתיקנו חכמים (א) האם חכמים תיקנו שבליל פסח יסב דווקא ועל ידי שיהא מיסב אז נקרא בן חורין והיינו שההסיבה היא הדרך הראות בן חורין וזה היתה התקנה.

ב) או נאמר שחכמים תקנו שיהיה בן חורין ושירגיש בן חורין ואם בן חורין דרכו להסב אז גם צריך להסב אבל אין תקנה שצריך להסב דווקא.

וניימ שאם בן חורין אינו מיסב א"כ לא צריך עכשיו להסב.

ביסוד החקירה הנ"ל לכאורה זה תלוי ג"כ המחלוקת באחרונים אפילו שלהלכה תלמיד לפני רבו אינו יכול להסב מה הדין אם הרב מחל על כבודו האם התלמיד יכול או חייב להסב.

והנה כבר החפץ חיים בשער הציון סק"כ בס"י הנ"ל הביא את דברי המהר"ץ גיאות שאם מחל הרב ופקעה מצות כבוד רבו שוב חייב התלמיד לקיים את מצות הסיבה וכך פסק המ"ב ס"ק ט"ז וא"כ מוכרח שיש מצוה הסיבה אלא שכ"ז שלא מחל הרב אינו יכול לקיים ונדחית מחמת מצות כבוד רבו.

הרב אפרים חיים כרימיזי

חבר הבר"ץ מאנטריאל יע"א

רב דבית הכנסת מקור חכמה

בעיקר דין הסיבה בליל פסח

והוא מגיה: וכל הנשים שלנו מקרי חשובות (בשם המרדכי) אך לא נהגו להקל כי סמכו על דברי הראב"ה דבזמן הזה אין להסב.

ובן בסעיף ז' ויש אומרים דבזמן הזה דאין דרך להסב כדאי הוא ראב"ה לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא הסבה.

ועיי"ש שלהלכה מחלק בין ב' כוסות הראשונים לב' כוסות האחרונים.

ובן דעת הב"ח ג"כ כמו ראב"ה ועיי"ש שלעולם אינו חוזר.

ולכאורה צריכים להבין מה מחלוקתם ובפרט שכבר העיר הבית יוסף שהרי רוב הראשונים חולקים על הראב"ה.

ב.

ועוד יש להבין הרי המחבר פסק בס"י הנ"ל סעיף ה' בן אצל אביו צריך הסבה אפילו הוא רבו מובהק, אבל תלמיד אצל רבו אין צריך הסבה אפילו אינו רבו מובהק אלא אם כן יתן לו רבו רשות ות"ח מופלג בדורו אע"פ שלא למד ממנו כלום חשוב כרבו ואין צריך הסבה.

הטעם למה באביו חייב בהסיבה אפילו שהוא רבו מובהק כבר מובא במג"א סק"ו ובחק יעקב סק"ט הטעם הוא משום דסתם אב מוחל לבנו.

ולפ"י כתב הב"ח שאם יודעים שהאב אינו מוחל אין להסב. ולכן ראוי להחמיר שלא יסב הבן אלא א"כ נותן לו האב רשות.

והקשה בקובץ הערות (סי' י"ז סק"ב) דמאי שנה הסיבה מכל המצוות דאפילו מצוה דרבנן אינה נדחית מפני כבוד האב ואם זה מטעם בזיון א"כ לא מהני מחילה ע"ז כמו שמובא בתשובת הריב"ש ס' ר"כ בשם הראב"ד.

ובן יש להבין בתלמיד לפני רבו שאינו יכול להסב אם נגיד שיש דין הסיבה למה יהיה מותר לתלמיד ללכת בכונה לשבת לפני רבו ולא להסב הרי לכאורה הוא מבטל מצווה דרבנן, ואולי עדיף שישאר בביתו ויקיים את המצוה כתיקונה. ולמה לו להכניס

א.

המור בס"י תע"ב כתב וז"ל ויסדר שלחנו יפה בכלים נאים כדי כוחו ויכין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חירות וכתב האבי עזרי שבזמן הזה אין רגילות בארצינו להסב. יושב כדרכו ואין צריך להסב.

והבית יוסף הביא בשם המרדכי בפרק ערבי פסחים בשם הראב"ן והגהות מיימוניות פ"ז אות ב' שכתבו בשם הראב"ה שג"כ הביאו דעת האבי עזרי וכתבו עליו שהוא יחיד בהלכה זאת וא"כ למסקנא דעת רוב הפוסקים דלעולם בעי הסיבה, ואפילו בזמן הזה.

ובן הדרכי משה סק"א הביא ג"כ המרדכי שפסק דאפילו עני שאין כרים וכסתות ישב על הספסל אע"פ שאינו דרך חירות. וכתב מהרי"ב דמצוה להסב כל הסעודה.

ובן פסק הפרי מגדים מובא במשנה ברורה סק"ח שאפילו עני שאין לו ספסל ויושב על הקרקע ג"כ צריך להסב על צד שמאל.

ובן הב"ח כאן מדייק ממה שכתב האבי עזרי דבארצינו אין "צריך" להסב והיינו היות שהסיבה הוא לפעמים דרך חולים הלכך ישיבה כדרכה הוא דרך חירות לעולם, ולכן אין צריך להסב אבל אם רצה להסב שפיר דמי, דבאינו חולה וודאי יורה על דרך חירות.

ולאח"כ המחבר בס"י הנ"ל ס"ב פסק יסדר שלחנו יפה בכלים נאים כפי כוחו ויכין מקום מושבו שישב בהסבה דרך חירות ורמ"א הוסיף ואפילו עני שאין לו כרים ישב על הספסל.

ובן בהלכה ז' פסק המחבר וז"ל כל מי שצריך הסבה אם אכל או שתה בלא הסבה לא יצא וצריך לחזור לאכול ולשתות בהסבה.

וא"כ דעת המחבר שהסבה אפילו בזמן הזה לעיכובא, וכמו שכתב בבית יוסף ולא כמו דעת האבי עזרי, שהוא יחיד.

אבל דעת הרמ"א בס"ד ע"מ שפסק המחבר שאשה אינה צריכה הסיבה אלא א"כ היא חשובה

תק"ו א' בשם הרא"ש משום דהיה יכול למדוד מאתמול א"כ בתבלין ג"כ יכול למדוד מאתמול, וצ"ע. אפשר דכל ההיתר הוי רק בציור שלא ידע מאתמול שיהיה צריך תבלין לעשות אוכל זה אבל אם ידע קודם יו"ט שביו"ט יעשה אוכל זה צריך להכין וימדוד קודם יו"ט. אבל לכאורה יש ראייה שאפילו אפשר מאתמול למדוד, אם הוי מאכל שאם לא ימדוד יפגם התבשיל ויהיה הפסד אז מותר למדוד ביו"ט ואין צריך למדוד ערב יו"ט אפילו כשאפשר. הראיה מפמ"ג שהובא לעיל, הפמ"ג בסי' תק"ו א"א א' כתב "ואם לוקח קמח ללפתן וכדומה שצריך במדה י"ל דשרי", קמח הוי אפשר מאתמול ואפ"ה מתיר הפמ"ג למדוד קמח ביו"ט לצורך תבשיל שאם לא ימדוד יפסיד המאכל.

באמת פסק זה מדוייק בלשון הרא"ש פרק ג' ביצה סי' ט"ו וז"ל "אבל מתיבתא דפומבדיתא שדרוה לאיסור כשמואל, וטעמייהו משום דיכול למדוד מאתמול דלאו צורך קדירה הוא דנימא שלא יפגום טעמא או שלא יקדיח התבשיל" משמע אם הוי צורך קדירה שלא יקדיח תבשילו הוי מותר למדוד הקמח אע"ג דהוי אפשר מאתמול וצ"ע הטעם, אבל למעשה משמע דאפילו הוי אפשר מאתמול יכול למדוד ביו"ט.

היוצא מדברנו דבשבת אינו מותר למדוד, דאין שייך היתר של יו"ט, של אוכל נפש כמו שפוסק הפמ"ג.

וא"כ מה העצה לדבר, הב"ח בסי' תק"ו הובא במשנ"ב שם ס"ק ג' פוסק דמותר למדוד אפילו בכלי מיוחד למדידה כאשר אינו מדייק במדידה אלא מוסיף או גורע מעט, וכן פוסק המשנ"ב בהל' שבת סי' שכ"ג סק"ה בענין לוקח מן המוכר בשבת כהרמ"א שם סעיף א' "יש מקילין לומר דכל שאינו מכוין למדה לגמרי שממעט או מוסיף מעט שרי", וזה העצה למדוד בכלי מדידה ומוסיף קצת או ממעט קצת כשרוצה בשבת לעשות סלט עם תבלין. ביו"ט אם בלי מדידה יפסיד האוכל וגם בימי חול מודד ואינו נותן באומד הדעת מותר למדוד, אבל אם בלי מדידה לא יפסיד האוכל או בימי חול נותן התבלין באומד הדעת אסור למדוד התבלין, ואז העצה כבשבת למדוד בכלי מדידה ומוסיף קצת או ממעט קצת, ואז לא הוי איסור מדידה.

ואפשר לפרש הצל"ח, דהקושיא והתירוץ של הצל"ח הוי רק לפי השיטות שהובאו לעיל שטעם ההיתר של נחתום הוי משום הפסד מרובה, ואז הקשה הצל"ח דזה נוגע להלכות שבת ג"כ, דכמו שמותר במקום הפסד מרובה מדידה לצורך יו"ט ה"ה לצורך שבת ג"כ מותר מדידה אם הוי הפסד מרובה דאיסור מדידה שאסור בין ביו"ט ובין בשבת לשיטות אלו מטעם גזירת מקח וממכר ובמקום הפסד מרובה לא גזרו חכמים, ועל זה תירץ הצל"ח דהלכה זו אינו נוגע לשבת דאין מבשלין ואופין בשבת, אבל לפי השיטות שכותבים הטעם ההיתר מטעם אוכל נפש פשוט שהצל"ח מסכים שאינו נוגע בהל' שבת דאין היתר אוכל נפש בשבת, ולפיכך כתב המשנה הלכה זו רק בהלכות יו"ט ולא בהלכות שבת. ולפי זה להלכה אין כאן מחלוקת בין הפמ"ג להצל"ח דאנו פוסקים טעם ההיתר ביו"ט משום אוכל נפש כדכתבנו לעיל, א"כ בשבת דאין כאן היתר של אוכל נפש מדידת תבלין יהיה אסור לכו"ע.

נחזור להלכות יו"ט בהלכה זו שמתירין כל אדם למדוד תבלין אם נפסד האוכל לא בכל ציורים הוי מותר.

הפוסקים הקשו, בסי' תק"ב ד' פסק המחבר "מותר אדם למדוד תבלין ליתן בקדירה", ובסי' תק"ו א' פסק המחבר "אין מודדין קמח ביו"ט כדי ללוש אלא יקח באומד הדעת". תירץ הפוסקים (עי' מג"א תק"ו א') תבלין אם אינו מודד יתקלקל התבשיל אבל קמח לאו לצורך הפת. והפמ"ג (תק"ו א"א א') כתב אם לוקח קמח לליפתן שצריך לזה מדידה מדוייקת אז מותר. יוצא מהלכה זו כדי להיות מותר למדוד צריך שיהיה הפסד אם לא ימדוד מדידה מדוייקת. אבל אם בחול אין מודדים אלא באומד הדעת, ביו"ט אין היתר למדוד כך כתב המג"א (תק"ד סק"י) וכן פסק המשנ"ב בהלכה בסי' תק"ד ס"ק כ"ב.

יש להקשות למה מותר למדוד התבלין ביו"ט הרי אפשר מאתמול, לפי המחבר דאוכל נפש אפילו אפשר מאתמול מותר ביו"ט כמ"ש המחבר בסי' תצ"ה סעיף א' לא קשה, אבל הרמ"א שם כתב ויש מחמירין אפילו אוכל נפש עצמו כל שאינו מפסיד טעם כלל אם עשאו מערב יו"ט אין היתר לעשות ביו"ט, א"כ לפי דבריו למה מותר למדוד ביו"ט הרי אפשר מאתמול. ויותר קשה מצינו בקמח הטעם שאסור למדוד ביו"ט שכתב המג"א בסי'

שלא יפסיד התבשיל, לפי ההסבר של הלבוש ולפי הערוך השולחן, דההיתר הוי מטעם אוכל נפש, זה הוי רק ביו"ט משא"כ בשבת יהי אסור לכל אדם אפילו לנחתום.

ואולי לפי הרמב"ם שההיתר הוי מטעם הפסד מרובה אז אולי נחתום בשבת יהיה ג"כ מותר דהוי הפסד מרובה, אבל לכל אדם יהיה אסור וכ"ש מיו"ט דאינו מותר רק לנחתום. אבל להלכה שאנו פוסק הטעם דההיתר מטעם אוכל נפש אין לנו שום ראיה שמותר מטעם הפסד מרובה ג"כ ולפיכך אסור בשבת לכל אדם אפילו לנחתום.

מצאתי מפורש בפמ"ג סי' שכ"ג מ"ז סק"ג, שבשבת אסור למדוד תבלין כדי שלא יקדיח תבשילו והוי היתר רק ביו"ט וז"ל בא"ד ד"ה גרסינן בירושלמי... "אבל בשבת י"ל דאסור למדוד ולומר תן לי מדה תבלין שביו"ט הותר אוכל נפש, לא בשבת וכדארמון", הרי מפורש שהטעם שמותר ביו"ט מטעם אוכל נפש, ולפיכך בשבת הוי אסור.

עיי שש"כ פרק כ"ט הערה ק"ז דכתב דבשבת הוי מותר, וצ"ע מדברי הפמ"ג דמפורש לאיסור, וגם לפי הערוך השולחן הוי ג"כ פשוט דשאני יו"ט מטעם היתר של אוכל נפש, ולפיכך בשבת הוי אסור למדוד התבלין אע"פ שיפסיד תבשילו אם אינו מודד.

ומצאתי בצל"ח על המשנה ביצה כט. שהוי משמע דבשבת ג"כ יש ההיתר שיש ביו"ט בהלכה זו. הקשה הצל"ח למה כתבו המשנה הלכה של "אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה" בהלכות יו"ט ולא כתב המשנה לנוגע להלכות שבת, בפרט שכתבו הפוסקים דהלכות אלו שייך לשבת ג"כ. ותיירץ הצל"ח דהמשנה הוי חידוש בהל' יו"ט ולא בהלכות שבת, דביו"ט כתב הגמ' נחתום מודד תבלין ונותן לקדירתו כדי שלא יקדיח תבשילו והמשנה מחדש אע"פ דבעצמו יכול הנחתום למדוד אבל לומר לאחר תן לי מדה זה אסור, אבל בשבת כיון דאין מבשלין ואין אופין ממילא הלכה של הגמ' נחתום מודד... אינו נוגע לשבת ממילא החידוש של המשנה דאסור לומר תן לי מדה לא הוי חידוש להלכות שבת. לכאורה מהצל"ח הוי משמע דיסוד ההיתר של נחתום למדוד ביו"ט הוי בשבת ג"כ אבל בשבת אין מבשלין ואין אופין ממילא אין היכא תמצא, אבל אם ימצא ציור שמותר לעשות מאכל בשבת כגון לעשות "סלט" עם ירקות ושאר אוכלין ותבלינים הוי נוגע להלכות שבת ג"כ משמע דהיתר ביו"ט הוי בשבת ג"כ וזה לא כהפמ"ג הובא לעיל, וצ"ע מה הסבר בהצל"ח, דביו"ט מותר מטעם אוכל נפש וטעם זה הוי רק ביו"ט ולא בשבת.

מדידה מטעם עובדא דחול, אז לא נתנו חכמים איסור עובדא דחול אם על ידי זה יפסיד האוכל כיון דיש היתר של אוכל נפש ביו"ט, אע"ג דמצינו איסור של עובדא דחול ביו"ט בסי' תק"ד סעיף ג' "אין כותשין הריפות במכתשת גדולה, אבל כותשין במכתשת קטנה", התם יש עצה שישתמש במכתשת קטנה, וממילא יהיה לו האוכל ליו"ט וההיתר של אוכל נפש אינו מתיר מכתשת גדולה דיכול להשתמש במכתשת קטנה, משא"כ כאן אם לא ימדוד התבלין יפסיד האוכל. ואפשר לפרש דאם לומד כהרמב"ם שהאיסור מדידה הוי מטעם גזירת מקח וממכר, אז היתר של אוכל נפש לא מהני למדוד התבלין, דכמו שמקח וממכר אסור ביו"ט ואין היתר של אוכל נפש מהני על איסור זה דחכמים גזרו איסור מקח וממכר אע"ג דהתורה היתירו אוכל נפש, מסתבר ה"ה גזירת מקח וממכר ג"כ אסרוהו חכמים אפילו בציוור שהוי צריך להיות מותר מטעם אוכל נפש. ולפי זה אם טעם האיסור של מדידה הוי גזירת מקח וממכר א"כ למה היתירו חכמים נחתום למדוד התבלין כדי שלא יפסיד האוכל אוכל נפש אינו מתיר איסור זה, אלא צריך לפרש שטעם ההיתר משום הפסד מרובה, דבמקום הפסד מרובה לא אסרו מדידה ביו"ט, אבל במקום הפסד מועט גזרו איסור מדידה.

לפי זה מובן הראשונים אלו שמתירים מטעם הפסד מרובה דהם סוברים האיסור של מדידה הוי גזירת מקח וממכר ולפיכך אינו מותר אלא לנחתום ולא לשאר בני אדם דלשאר בני אדם הוי רק הפסד מועט ולא היתירו חכמים איסור מדידה להפסד מועט, דגזירת מקח וממכר אינו מותר במקום הפסד מועט.

והרמב"ם לשיטתו, שסובר טעם האיסור של מדידה הוי מטעם גזירת מקח וממכר ולפיכך ההיתר הוי רק מטעם הפסד מרובה ולפיכך פוסק הרמב"ם דווקא נחתום מותר למדוד התבלין אבל לא כל אדם דכל אדם הוי רק הפסד קצת.

היוצא מדברנו לפי המחבר שפוסק דמותר לכל אדם למדוד כדי שלא יקדיח תבשילו מוכח דעיקר טעם האיסור מדידה ביו"ט הוי מטעם עובדא דחול, ולפיכך יש היתר של אוכל נפש, וממילא מותר לכל אדם למדוד תבלין כדי שלא יפסיד תבשילו, וכתבנו לעיל שהשו"ע הרב והחיי אדם כותבים ג"כ הטעם של איסור מדידה מטעם עובדא דחול ולפיכך הם יכולים ללמוד ג"כ דלצורך אוכל נפש לא אסרו חכמים מדידה.

עכשיו נחזור להשאלה, מה יהיה הדין בשבת אם מותר למדוד תבלין ליתן לתוך קדירה כדי

הרב אריה אליעזר פאזען
חבר הבד"ץ מאנטריאל יע"א
מורה הוראה כולל כתר תורה

כשעושה סלמ בשבת או ביו"ט אם מותר למדוד התבלין במידה מדוייקת

תבלין כדי ליתנם בקדירה ולנחתום מותר כדי שלא יקדיח תבשילו". המ"מ שם על הרמב"ם כתב לאו דווקא נחתום, אלא ה"ה לכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה, וכתב שם "וכן נראה מדברי קצת גאונים". הרשב"א בעבודת הקודש בית מועד שער ב' פרק ד' אות ו' הביא ג"כ השני דיעות אם נחתום דווקא או לאו דוקא. המחבר בסי' תק"ד פוסק שלא כהטור וז"ל "מותר אדם למדוד תבלין ליתן בקדירה בשביל שלא יקדיח תבשילו", מותר לכל אדם. מה ההסבר בהמחלוקת.

הרשב"א שם מסביר השיטות דנחתום דווקא, וז"ל "ויראה נחתום לבד אמרו לפי שמוכר לרבים ולהפסד מרובה חששו אבל איש בביתו לא יתן במדה שלא חששו להפסד מועט". היסוד ההיתר הוי הפסד מרובה ולהפסד מועט לא חששו ונשאר האיסור של מדידה. צריך להבין מה הסבר בשאר ראשונים ובפוסקים דנחתום לאו דווקא וה"ה כל אדם שמותר למדוד תבלין ליתן לתוך קדירתו כדי שלא יקדיח ויפסיד תבשילו, הוי רק הפסד מועט.

ה"ב"ש סי' תק"ד ד' כשהביא הלכה של מדידת תבלין מתיר כהשו"ע לכל אדם, וז"ל "מותר לאדם למדוד תבלין ליתנם בקדירה במדה בשביל שלא יקדיח תבשילו ויתבטל משמחת יו"ט". משמע ההיתר הוי מדין שמחת יו"ט ולא מטעם הפסד. וכן מצינו בערוך השולחן תק"ד סעיף ז', וז"ל "שלא יקלקל התבשיל דזהו כאוכל נפש ממש", ההיתר מטעם אוכל נפש ואפשר זה הפשט בהלבוש.

והי"ס, כיון שיש היתר אוכל נפש ביו"ט אע"ג דנתנו חכמים איסור של מדידה אבל אוכל נפש מתיר מדידה ולא אסרו חכמים מדידה אם יפסיד תבשילו בשביל האיסור של מדידה, ולכאורה זה אין נ"מ בין נחתום לכל אדם שיפסיד תבשילו, וזה ההסבר בהראשונים והפוסקים שמתירים לכל אדם למדוד התבלין כדי שלא יפסיד תבשילו.

וי"ש לתמוה על שאר ראשונים למה לא התירו מטעם אוכל נפש למה צריך היתר של הפסד מרובה הוי מותר מטעם אוכל נפש. ואפשר לתרץ כדי שההיתר של אוכל נפש יתיר מדידה יהיה תלוי בהטעם שאסרו חכמים מדידה ביו"ט. אם האיסור

במשנה ביצה כט. יש כמה הלכות בענין מדידה ביו"ט אבל המשנה לא מיירי בשבת, מצינו ב"י בסי' שכ"ג שיש שם שקלא וטרי אם כל הלכות שייך לשבת ג"כ ומסקנת הב"י בד"ה ולענין דעת הרמב"ם, "בגוונא דשרי ביו"ט שרי בשבת", ונפסק כמה הלכות נוגע לאיסור מדידה ומשקל בשבת בשו"ע סי' שכ"ג.

אבל יש לעיין אם כל הלכות שוות, הגמ' ביצה כט. כתב "נחתום מודד תבלין ונותן לקדירתו כדי שלא יקדיח תבשילו", יש לחקור אם הלכה זו הוי בהלכות שבת ג"כ. כדי לפשוט שאלה זו צריך קודם להבין הלכה זו ולמה אין כאן איסור מדידה.

ביסוד האיסור של מדידה מצינו שני מהלכים בהראשונים, הרמב"ם בהל' יו"ט פרק ב' הלכה י"ט כתב "דברים רבים אסרו ביו"ט משום גזירת מקח וממכר" ובהלכה כ' ובהלכה כ"א הביא הרמב"ם האיסור לשקול ולמדוד ביו"ט, משמע מהרמב"ם דהאיסור מדידה גזירת מקח וממכר. וכן מוכח מרש"י בהסוגיא כט. על הגמ' "לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו ביו"ט" כתב רש"י בד"ה לא ימדוד, "אפילו ליתן לבהמתו שנראה כמודד למכור". ומצינו תוס' שבת קכו: ד"ה ומדבריהן, דהאיסור מדידה בשבת הוי מטעם עובדא דחול. השו"ע הרב בסי' ש"ו י"ח מסביר מה הפשט עובדא דחול באיסור מדידה "מפני שהוא מעשה חול וזלזול שבת", אף שתוס' מיירי בשבת לכאורה ה"ה ביו"ט ג"כ יכול להיות הטעם של איסור מדידה מטעם עובדא דחול וכן מצינו בהפוסקים, עי' שו"ע הרב בסי' תק"ו א' "אסור למדוד ביו"ט מפני שהוא עובדין דחול ונראה כמוכר, ואפילו לעצמו (שאינו מוכר כלום) אסור למדוד", וכן מצינו בחיי אדם כלל פ"ה א' "ומ"מ לא ימדוד הקמח ביו"ט דהוי עובדא דחול".

איתא בגמ' שם נחתום מודד תבלין, יש לחקור אם הלשון נחתום הוי דווקא, או לאו דווקא והוא הדין לכל אדם. מצינו על זה מחלוקת בראשונים. הרמב"ם הביא הלכה זו בהל' יו"ט פרק ד' הלכה כ"ב הנחתום מודד תבלין ונותן לקדירה בשביל שלא יפסיד תבשילו. משמע מהרמב"ם דווקא נחתום וכן מפורש בלשון הטור בסי' תק"ד "אסור למדוד

כו. אונן בשבת: התיר להתפלל מעריב ולעשות הבדלה (כמובן בלי נר ובשמים) לפני הזמן.

כז. נקבר אביו בחוה"מ: הורה לקרוע.

כח. נקבר אביו בחוה"מ: הורה לומר הלל עם המנין.

כט. נקבר אביו בחוה"מ: התיר מקוה עיו"ט שעה א' לפני החג.

ל. נקבר אביו בחוה"מ: למנות שלשים מיום הקבורה.

לא. נקבר אביו בחוה"מ: אין לעלות לתורה אא"כ אבילות בפרהסיא, כמו שאין כהן אלא הוא (ואין מנהג המקום לבקש מהכהנים לצאת בלאו הכי).

לב. כהן אצל לוי' של אביו או אמו, והי' עוד נפטר ב"טשאפעל", אסר לו להכנס לבנין בשעת הלוי'.

לג. אונן ע"פ, מותר לצאת לשרוף את החמץ.

אבן העזר

א. יחוד: לא התיר לאם להיות שומרת לבנה, וגם לא לבן להיות שומר לאמו (דלא כהיש מתירים בזה), והסביר שהגמ' קידושין פ: הצריך פסוק ("בן אמך") גם להתיר יחוד בין האם והבן – ואף שמותרים ביחוד, איך אפשר לעשותם שומרים?

ב. נשואי כהן לבת מאם יהודי' ואב נכרי אסור.

ג. כלה שקשה לה להתענות (הייפוגליסימיא), מותר לפדות בצדקה.

ד. בכתובה דאירכסא וכתובה שאשתכח בה טעותא, ה"קנינא" הראשון הוא העיקר.

ה. הנולד לאם יהודי' ואב נכרי, ומאומץ ע"י זוג יהודים ונפטרה האם המאמצת: נוהגין לשבת שבעה, ו"מותר" בברכת דיין האמת, קריעה, וקדיש. להתפלל לפני התיבה (כמו שנהוג בין אנ"ש) "לאו דוקא". אי"צ לבקש רשות מאמו הטבעי. קוראים לו לתורה ע"ש אביו שמאמץ.

ו. גרוש הצריך לארגן ביקור עם ילדיו ("וויזיטיישן"), יותר טוב לעשות ע"י איש אחר, ולא לדבר עם גרושתו באופן ישיר.

ז. מ"ש בסי' קיט סעי' ז "שלא תדור באותו חצר", היום בדרך כלל זה "אותו רחוב".

טז. אונן ביום הקבורה, שאינו יום המיתה, הורה לא' להניח תפילין בבוקר בצינעא בלי ברכה.

יז. החמיר מאד בהקפדת ר"י החסיד שלא להשתמש במקום תנור – גם בתנורים חשמליים של היום – ולא התיר אף שרצו לעשות שיפוצים ("רענאוויישיין") והי' כמעט מן הנמנע שלא להשתמש במקום. פעם א' בא אחד שלא ידע מהקפדה זו, וכבר עשה מטבח חדש והניח מקרר במקום התנור, ועשה תנור במקום אחר ושאל דעתו מה לעשות כדיעבד. התיר כדיעבד מטעם ש"יש מקום למזיקין להתפשט" היינו שאף שלקח מהם מקומם (שלכן אסור לכתחילה), אבל עכשיו יכולים להתפשט במקום התנור החדש.

יח. אם הוריד מזוזה לבדוק לפני השקיעה והחזירו לאחר צאת הכוכבים, צריך לברך.

יט. פרשיות של תפילין שנתערבו: באו עם רעש, איך התיר נגד השע"ת סי' לב סק"ב, מש"ז ססק"ב (שאינן להצטרף דעת ה"ט"ז יו"ד סי' רפח סק"א אפילו לס"ס), ואיך אפשר לסמוך ע"ז שכתב אדה"ז בסעי' א ענין הגניזה בסגריים וכו' וכו'. שאלתי [הכותב] אותו, וענה שהם טעו, והוא לא התיר אלא אסר!

כ. ס"ת שנפל ל"ע: גם היום מתענים כל שראו נפילתו, ואף אם הי' מכוסה ב"מאנטעל". אם נפל על בן אדם ולא על הארץ, אי"צ להתענות. פעם הי' ס"ת על השלחן, ונתגלגל צד א' מהשלחן ונפל על הרצפה, כשצד הב' נשאר במקומו על השלחן. פסק שאי"צ להתענות, והי' מדמה לדין ספר שנתגלגל לרה"ר.

כא. אבלות בפורים: אבל בתוך יב חודש אסור ללכת לסעודת פורים אצל אחרים.

כב. אבל שנגמר יא חודש בעש"ק, אין להגיד קדיש של "כגוונא", השייך גם לעש"ק וגם לש"ק.

כג. אשה בתוך אבלות שלשים, וזמנה לטבול, מותר לעשות כל ההכנות (שערות הראש והרגל, קציצת צפרני') כדעת ה"ט"ז (יו"ד סי' שצ, דלא כש"ך שם).

כד. בבית אבל: מזמור מט אחר משניות וקדיש דרבנן.

כה. אבל שיום האחרון של שבעה הוא ט' באב, נגמר השבעה בזמן שהוא גמר תפלתו, לא בזמן שהמנין גמר את הקינות.

ח. מקוה: הקפיד שמים הנכנסים לבור הזריעה יכנסו למטה בתוך הבור, ולא רק על גביו.

ט. צדקה: מותר להשתמש במעות מעשר עבור חינוך הבנות (משום שאין להן חיוב בת"ת).

י. בישול עכו"ם: קופסאות שנתבשלו ע"י קיטור ("סטים") בבית חרושת, התיר ע"פ מ"ש במנח"י ח"ג סי' כו אות ו.

יא. בישול עכו"ם: פסק ש"פוטאטא טשיפס" ו"קארן טשיפס" צריכים בישול ישראל, והחמיר מאד בהגדרת "עולה על שלחן מלכים" שלא לסמוך ע"ז משום שאין יודעים היום כלל איך להגדיר זה (מי הם ה"מלכים" ועל איזה מין "שלחן" מדובר) וכמעט נפל הדין אל הבירה. [יש אומרים בטעות שהי' מתיר "פוטאטא טשיפס" אפילו בלי בישול ישראל, אבל המעשה שהי' כך הי': הי' אומר, וגם צוה להדפיס, שמותר לאכול "ראפולס פוטאטא טשיפס". שאלתי אותו ע"ז, וענה שודאי צריך להיות בישול ישראל – אבל הם כן בישול ישראל, באופן זה: שהמשגיח מדליק האש בתחילה. וגם בשעת ניקוי הכלים, לא שופכים את השמן אלא מוצאים אותו לכלי אחר, שומרים על חומו, ומחזירים אותו אחר הנקיון באופן שיש עוד חמימות בשמן שמקורו מיד ישראל. משום שהוא לא הי' שם בפאבריק מזמן, צוה עלי לבדוק את המקום. מצאתי ששינו את התהליך לפני כמה חדשים, וגם מכבים את האש וגם לא מחזירים את השמן החם, אלא מתחילים אחר הניקוי בשמן טרי וקר. כשאמרתו לו את זה, צוה עלי לפרסם שאסור לאכול אותם].

יב. בישול עכו"ם: התיר לאכול "קארן-פלייקס" ושאר "ברעקפעסט סיריאלז" בלי בישול ישראל, משום שנעשו ע"י קיטור ("סטים").

יג. כלים מאלומיניום חד-פעמיים ("דיספוזיבל בייקינג פאנז"): מותרים בלי טבילה גם כשדעתו להשתמש בהם כמה פעמים. [ואמר לי ראי' מגמ' ע"ז, וחבל שאינני זוכר. הכותב. עיי' מנח"י ח"ה סי' לב אות א וח"ח סי' טז].

יד. כשרות: פסק שמותר להשתמש במשחת שיניים ("טוטפיסט") בלי הכשר, שאינו נחשב אוכל.

טו. אבקת חלב נחשב כדבר כחוש, ולש"ך יו"ד ק"ה סקל"ח (הובא דבריו בפנים יפות פ' צו ובמנחת פתים) אוסר כדי קליפה, ולכן די בעירו. אבל מה ש"מכשירים" ע"י שזורקים האבקת חלב הראשון, אין זה כלום, שאין להכשיר עם אבק.

כט. נכרי "נשוי" ליהודי: אסור להזמינו ליו"ט.

ל. יוה"כ: למי שהתיר חכם לאכול פחות מכשיעור, השיעור של בכדי אכילת פרס הוא 8-10 דקות מסוף אכילה ראשונה עד התחלת אכילה שני'.

יורה דעה

א. מליחה: להדחה אחרונה הקפיד על ג' הדחות ממש (לא רק ניפוץ עם ב' הדחות).

ב. צוה לחכות ו' שעות אחר אכילת גבינה (ככמה מגדולי הפוסקים מאה"ק), גם כשלא נתישן ו' חדשים, וטעמו פשוט, שהיום עושים אותו איכות גבינה, אבל יותר מהר ע"י טקניקה וכו'. ופעם בקש שאני [הכותב] יברר אצל המומחים האם זה נכון, ובדקתי ומצאתי שע"פ המומחים, הגבינה הישן (היינו אחר ו' חדשים) ואותו סוג גבינה שנעשה מהר, קרובים מאד מאד בתכונותיהם, והוא נהנה מידיעה זו.

ג. רבית: סיפר שכקנה את ביתו מיהודי, חשב שאסור לסדר היתר עיסקא משום שאין זה עיסקא ממש, וכתב [אפשר "רצה לכתוב"] שהוא משלם התשלומים מצד שכר דירה, והקנין יחול רק אחר גמר כל התשלומים. ביחידות, ענה לו כ"ק "וואס דארף מען נייע זאכען? שרייב ע"פ היתר עיסקא לפי תיקון מהר"ם" – וועט שוין דורכטאן די פוסקים".

ד. כתם שנראה לעין שהוא מראה א' גדול מכשיעור, אבל באמצע מראה טהור המפסיק בין המראות הטמאות בקצוות, אם אין שיעור במקום אחד, טהורה.

ה. קינוח: בסוף ימיו החמיר להחשיבו כבדיקה (אף לענין קביעות וסת ואף להקל לענין וסת קבוע). אבל נייר ביה"כ חשוב כעד שאינו בדוק, ולכן פחות מכגריס מותר.

ו. צבע האם חוצץ (כמו לנט"י או טבילת אשה עם שערות צבועות): משו"ע אדה"ז סי' קסא סעי' ה שאם אין בו ממש אינו חוצץ, ומובן שכן הדין בנוגע לטבילה, שבמקום שיש לחלק, כותב כן בפירוש (כמו בסעי' שלאח"ז). לשאלתי [הכותב] על גדר "יש בו ממש" (שלכאורה כל צבע ודיו יש בו ממש), ענה "אויב מ'קען דאס קראצען".

ז. במצב שכתוב עצה לאשה להשים סכין תחת הכר עד חזרת בעלה, לא רצה להורות כן, אלא לקחת בגד הבעל וכו'.

(משום ששמח בשעת קנין כמ"ש בסדר ברה"נ) ולאידך מותר לקנות בימי הספירה וללבשו בשלשת ימי הגבלה (שאז מותר בשמחה).

כ. חתונה בל"ג בעומר: סיפר שפעם השתדל כ"ק אדמו"ר מהרי"ץ בשידוך של בחור א' (כתב מכתב לר' מ"פ כ"ץ ע"ה, שמסר לו את זה), וביחידות הזכיר ענין קביעות זמן החתונה "אין חב"ד מאכט מען נישט קיין חתנות ל"ג בעומר". ענה לו כ"ק "פון וואנעט נעמט מען דאס?! (בתנועת תמי' היינו ב' ידיו הק' כלפי מעלה) והמשיך "ס'געווען א סאך חתנות און ב"ה אלץ איז געווען כשורה" [או "עולה יפה" או "האט מצליח געווען"] (ואמר את זה בתנועה של התישבות היינו ב' ידיו כלפי מטה).

כא. הכנה מיו"ט לחבירו: לשליח בבית חב"ד שצריך לסדר את השלחנות והכסאות וכו' כדי להתחיל סדר ציבורי ליו"ט שני בזמן, התיר לסמוך על המנחת יו"ט (סי' קא סק"ח בשם בפמ"ג) הכנות שאין בהם סרך מלאכה (רק טירחא) ע"י עכו"ם.

כב. חימום מים להדחת כלים כלול בהיתר של מלאכת אוכל נפש.

כג. מורג חרוץ (ריב אייזען) ביו"ט: למרות מ"ש אדה"ז בסי' תקד סעי' ד-ה, שאסור לגרר תמכא ביו"ט, וגבינה מותר רק ע"י שינוי, התיר לגרר תמכא ע"י שינוי. ונימק שהיום אין עושים תמכא לימים הרבה ע"י כלי זה (ולכן דינו כגבינה), ועוד יותר "ווער בכלל נוצט היינט א ריב אייזען אין שטוב?" (גם פלפל קצת האם אפשר לומר כן בנוגע סחיטת פירות).

כד. מי ששכח עירוב תבשילין יש לסמוך על גדול העיר רק פעם אחת. אם קרה פעם שני, הורה להקנות לאחר.

כה. שכח לערב עירוב תבשילין וזכר ביום א' של יו"ט, שמערב על תנאי, פסק אדה"ז לברך, ובלוח כולל חב"ד בשם התורת חסד שלא לברך, והוא ז"ל פסק לברך כמ"ש אדה"ז.

כו. שיעור בישול שיהיה ראוי לאורחים ע"ש: לכה"פ שליש בישול עד זמן הדלקת הנרות.

כז. נכרי באמצע לימודים להתגיר: מותר להזמינו ליו"ט, שאין זה "לכבדו" אלא "לחנכו" (ולכן לא הזכירו הפוסקים).

כח. "גר" של רפורם או קאנסערוואטיב: אסור להזמינו ליו"ט.

הצינור אינו מבושל כ"צ, וכשלוקחים מים, מחממים המים שהיו בצינור. גם הזכיר שגם המים שבתוך המיחם (העשויים ממתכת) אינו מבושל כ"צ בדרך כלל, ואסור לערבם עם דבר יותר חם מהם.

יג. מכירת חמץ: הרב המוכר הוא מורשה מבעל החמץ, ויכול למכור את החמץ כרצונו, ולכן יכול למכור חמץ גם כשבעל החמץ הוא בא"י וכיו"ב. ואף שנכנס החג לפני שמכר הרב את חמצו, אין בכך כלום משום שמסר את חמצו לרב המורשה ולכן אינו עובר. [הי' תולה את זה בגדר השליחות ומחלוקת הרמב"ם והטור, ואכ"מ].

יד. הגעלת כלים: אדה"ז פסק בסי' תנ"ב סעי' כ"ב שלאחר שעה ה' ע"פ אפשר להגעיל כלי בן יומו ב"פ. והקשה הצ"צ בפס"ד לג. שלכאורה המים נ"נ והניח בצ"ע. והוא תירץ ע"פ ה"ט"ז יו"ד סי' צ"ב סקט"ו שבמים במים מותר אפילו בלי הפס"מ. אבל כל השנים לא רצה לסמוך על תירוצו (מג' טעמים, ואכמ"ל) ואסר כמה גבינות משום הצ"ע של הצ"צ. [אבל שמעתי מבני המשפחה שבסוף ימיו הראו לו מ"ש באג"ק (כמדומה חלק ח עמוד צד) שאין לדחות פס"ד ברור מאדה"ז משום צ"ע של הצ"צ, וכשחולק על זקנו, כותב זה ברור. וכששמע את זה, הסכים שכן הוא בנדו"ד והתיר].

טו. הכשרת תנור חשמלית: לכל השנה (גם ממאכלות אסורות) התיר ע"י ליבון קל עם כלי אלומיניום מלא מים (למלאות את חלל התנור עם "סטים"), אבל לפסח הקפיד על ליבון גמור.

טז. לא חשש מלהשתמש עם נרוסטה ("סטיינלעס סטיל") לאפיית מצות, ואדרבה השביח את זה, שע"י נעשה הבצק דק מאד.

יז. שיעור כזית למצה: שאלתי [הכותב] כמה פעמים, ותמיד ענה "א שטיקל" ופעם הראה לי חתיכה קטנה ואמר שתמיד אכלו כמות קטנה כזו בפולין.

יח. צלי קידר לליל הסדר: אפילו שליש בתוך המים נקרא בישול ומותר.

יט. קניית בגדים חדשים בימי ספירת העומר: אף שבסדר ברה"נ פסק אדה"ז שאמירת שהחיינו משעת קנין, מותר לקנות וללבוש פעם הראשון בשעת היתר (כמו שבת), משום שקנין הוא התחלת השמחה רק כשמותר ללבוש, משא"כ כשאסור ללבוש, אין שמחה בשעת הקנין. ולכן מותר לקנות לפני פסח וללבשו בימי הספירה

הרב דובער הכהן בעל
חבר הבד"ץ מאנטריאל יע"א

פסקים והוראות קצרות ממו"ר הרה"ג החסיד הר' יצחק הכהן הענדל ז"ל ראב"ד מאנטריאל, מרא דאתרא דק"ק לויבאוויטש, ור"י תומכי תמימים

הוראות ופסקים אלו זכיתי לשמוע ממו"ר הרה"ג ר' יצחק הכהן הענדל ז"ל במשך השנים, וברובם רשמתי לפני כמה שנים. עצם פרסום הדברים כפי שהם רשומים אתי בקצרה כרוך בכמה חששות, אבל בכל זאת נראה שהתועלת מרובה ומכריעה אותם. וזאת למודעי, שדברים הרשומים בזה הם להלכה ולא למעשה, ואין לסמוך ח"ו על הדברים כמו שהם ללא שאלת רב ופוסק, ולכן לא נמנעתי מלהעתיק אף דברים שנראים כחידוש. וגם - מצד שני - לא נמנעתי להביא דברים פשוטים שלא נראים בהם שום דבר חידוש. ואנו תפלה, שכמו שכאן היה עומד ומשמש במסירות נפלאה, אף למעלה יהא עומד ומתפלל בעדנו, ובעד משפחתו, ולכל עם בני ישראל, אכ"ר.

אורח חיים

תמיד, ולכן רק עם כולם (ורובם ככולם) הולכים לברית, אין לאמר תחנון, ואם לאו, יש לומר תחנון.

ז. נמצא טעות בשעת קריאת התורה: למרות מ"ש הצ"צ, הלכה למעשה לנהוג כמ"ש בשע"א.

ח. "קראקפאט" שהוא חתיכה א', היינו שאין כלי אחר בו משימים האוכל, וכלי חשמל בו משימים את כלי זה (כמו שרגיל להיות), ויש בו כפתור כדי להגבי' או להנמיך האש, אסור להשים האוכל ישר אל הכלי, אלא צריך להשים האוכל לתוך משהו אחר (כמו כלי קטן או נייר כסף).

ט. מקלף אינו בגדר כלי מיוחד לבורר.

י. שיטת אדה"ז בפס"ר באיסור דרבנן: בסי' שי"ד סעי' ד' משמע שמותר מן הדין ואסור רק משום מנהג, אבל בסי' של"ז סעי' א-ג משמע שאסור מן הדין. אבל א' אין כל איסור דרבנן שוה (ובסי' רנ"ג סעי' יא מתיר לגמרי פס"ר ע"י אמירה לעכו"ם, משום שהעכו"ם שלוחו, ועשה אותו שליח לדבר המותר). ב' בכלל אסור מן הדין, אבל בסי' שי"ד יש הרבה טעמים להתיר (מקלקל וכו') ולכן אסור רק משום מנהג.

יא. מצקת (שעפ לעפל): מ"ש הצ"צ בשו"ת יו"ד ופס"ד אינו מספיק, ולכן למעשה אין להקל נגד הטי"ז, ויש להחשיבו ככלי ראשון.

יב. שיעור מבושל כל צרכו במים: מעלה רתיחה (ולא כ"א שהשיעור יס"ב), ולכן אמר על מיחם עם צינור דק מבחוץ להראות על גובה המים, שאסור להשתמש בו, משום שהמים שבתוך

א. אף שאין ללבוש ב' לבושים בב"א, מותר ללבוש ב' נעלים (כמו קאלאשען ע"ג שיר), שאינם נחשבים כמלבושים לענין זה.

ב. תפילין של ראש נפלו על הקרקע: פסק להתענות "אויב ס'איז ניט שווער. און אויב ס'איז שווער, לפדות בצדקה". זה קרה בזמן תפילת שחרית לפני שאכל, ולא אכל אח"כ. ענה לו שזה מספיק, ונימק, א' לא אכל מזמן חיוב התענית, היינו משעת הנפילה (כמו תענית חלום, שאי"צ לקבל משעת מנחה אלא משעת החיוב), ב' התענה כמעט כל היום [נימוק ב' הי' מענה לשאלת הכותב מה הדין אם נפל שעה לפני שקיעה - האם עולה לשם תענית משום שלא אכל משעת החיוב?!].

ג. נט"י: בשעת הנחת תפילין נגע בידו (מקום מכוסה), אעפ"כ אי"צ נט"י, שזה מצוותו (ק"ו מדין מוהל האוחז המילה בשעת ברכה).

ד. נט"י: הנוגע ברגלי קטן באמצע הסעודה, אי"צ נט"י, שרק בגדול נחשב מקום מכוסה.

ה. תפרים לענין נט"י: לכסות ע"י מפה, ובתי ידים כמפה.

ו. תחנון: למרות מ"ש בסידור אדה"ז ("שיש בביהכ"נ מילה"), הי' הורה ע"פ האשל אברהם שלא לאמר תחנון גם כשיש ברית מילה בביהכ"נ אחר. אחר כמה שנים הבהיר שבשנים הראשונים כל האנ"ש השתתפו בכל ברית מילה, אבל כשנתרחבה הקהילה (כ"י) אין כולם משתתפים

ובפרט שבחנויות, בשאר עיירות, נמכרים על מדף אחד כל מיני לחם ולחמניות, לבן, שחור, וכיו"ב ובכל מין ומין יש לחם רגיל ויש "לחם מזונות" הרי ברור שנמכרים בתורת לחם לקביעת סעודה וכל החילוק הוא האם רוצים ליטול ידים ולברך ברכת המזון, וזהו נגד דעת הגר"ז והמשנה ברורה.

ה ועוד יש להעיר דאף אם נקבל דעת המקילים, בכל השאלות הנ"ל, לברך מזונות על לחמניות אלו מ"מ כל שאוכל כפי שיעור קביעת סעודה מתחייב ליטול ידיו ולברך המוציא וברכת המזון. ויש מחלוקת גדולה בשיעור קביעת סעודה ומרן הקהילות יעקב זצ"ל פסק בספר שיעורין של תורה (שיעורי המצוות אות כח) דלא יאכל יותר ממלא "כוס רגילה של טהיי" ונראה דהיינו בערך 220ml, וע"כ הרבה פעמים יש עוד חשש ספק חיוב ברכת המוציא.

הרי לנו חמשה טעמים שלא לאכול לחמניות אלו, דאף בודאי קשה לברך המוציא עליהן דיש שיטות שהם בכלל פת הבאה בכסנין, מ"מ נראה דיותר טוב למנוע מלאכול אותם שלא ליכנס לחשש ביטול מצות ברכת המזון ונטילת ידים:

הט"ז ומשנה ברורה פסקו דאם לא נרגש טעם המי פירות יותר מן העיסה אין לסמוך על מה שנעשה ברוב מי פירות.

ואף לא ברור לן דהמהרש"ם חולק עליהם.

המהרש"ם העיר על מי פירות הנסחטים האם הם נכללים בכלל עיסה שנילושה עם תבלין או דבש. הלחמניות נעשות לאכול בתורת קביעת סעודה כמו כל לחם והגר"ז והמ"ב כתבו דבזה תלוי עיקר ההלכה.

יש חשש קביעת סעודה אם אוכל יותר 220ml ויתחייב בברכת המוציא וכו' אף בפת הבאה בכסנין ממש.

ונסיים דברינו בהערה חשובה שיש להעיר דהמחבר פסק (סימן קנח סעיף ט' וי') צריך לזהר בנט"י, שכל המזלזל בנטילת ידים חייב נידוי, ובא לידי עניות, ונעקר מן העולם. אעפ"י ששיעורם ברביעית, יוסיף ליטול בשפע, דאמר רב חסדא: אנא משאי מלא חפני מיא, ויהבו לי מלא חפני טיבותא, עכ"ל. וא"כ אף אם ננקוט דהמיקל לברך מזונות על כריכה הנ"ל ואינו נוטל ידיו יש לו על מי לסמוך ואינו בגדר המזלזל בנטילת ידים, ר"ל, בודאי נראה דהמחמיר לחוש לשאר הפוסקים ואוכל רק לחם ממש ונוטל ידיו כדין בודאי ראוי לקבל מלא חפני טיבותא, ולפום צערא אגרא, ויה"ר שנזכה לשפע ברכות עד שיבלו שפתותינו מלומר די.

הב"י ומפרש בזה דעת השו"ע שכתב דצריך שיהא טעם התערובות ניכר בעיסה אבל אנן קי"ל כדברי הרמ"א ואפשר דחולק על זה וכדעת הט"ז והמ"ב. והיוצא מזה דהמשנה ברורה לא פסק כהשל"ה ואינו מוכח דהמהרש"ם חולק עליו וא"כ בודאי יש מקום גדול להחמיר שלא לברך מזונות על לחמניות כאלו שאין מרגישים שינוי גדול בטעמן משאר לחם.

וראותי מביאים מהמנחת יצחק (ח"ט סי' יז) ושבת הלוי (ח"ט סי' מד) לסמוך על דברי המהרש"ם לברך מזונות על פת שנילושה עם רוב מי פירות אף שלא נשתנה טעמה. והאמת ששניהם דנו אל מה שנשאלו מאותם שנהגו לסמוך על דעת המהרש"ם ונתברר שהמי פירות עברו תהליך שעשו ריכוז מהמי פירות ושוב מוסיפים מים מן החוץ ושניהם אסרו לברך מזונות על פת שנילושה עם מי פירות אלו אבל לא דנו כלל על שאלה דידן האם ראוי לסמוך על דבר זה נגד דעת המ"ב.

ג להלן שם כתב הדעת תורה, וז"ל, ואם נילושה במשקה מהפירות עצמן ע"י סחיטה י"ל דהוי זיעה בעלמא ... ואין להקל בזה וצריך לאכלן בתוך הסעודה, עכ"ל. וא"כ נראה בעליל דאין בפת שאיירינן בה, שנילושה במיץ תפוח, דין פת הבאה בכיסנין להמהרש"ם אף אם לא נחמיר כהמ"ב בדעת הרמ"א. וע"פ דבריו מיושבת התמיה איך שייך שהפוסקים נקטו שבודאי ירגיש הטעם ע"י רוב נגד המים והחוש מעיד שבלחמניות אלו אינו כן והתשובה מבוארת בדברי המהרש"ם שהרי מעולם לא דברו על עיסה שנילושה במי פירות אלו שנחשבין כזיעה בעלמא.

ד ועוד יש לדון דאפילו נימא דנרגש הטעם קצת ולא ניבעי שיהא עיקר הטעם מהם, בפרט שנעשים עם רוב נגד המים, הרי כהיום אוכלים רוב פת מתוק קצת ומינים אלו אינם יוצאים מכלל סתם פת שקובעים עליהם סעודתן וע"כ ברכת המוציא וכדברי הביאור הלכה (שם ד"ה שכמעט), וז"ל בא"ד, ובפרט שלחם ההוא אין עשוי בזמננו לקינוח ולתענוג כמו שזכרו הראשונים בפת הבאה בכיסנין רק לשבוע ולחם גמור הוא וכן כתב הגר"ז בסידורו, עכ"ל. ועי"ש בגר"ז בסדר ברכת הנהנין פרק ב' סוף סעיף ז (וכן להלן סעיף ט') דהעיקר היא אם כוונתן לעדון ותענוג או למזון ולהשביע. ולדבריהם אין מקום כלל לעשות פת מזונות לכריכה עם לפתן, דהוא סתירה מיניה ובי'.

ב והנה לפי"ז יצא לנו דלבני עדות המזרח ההולכים בשיטת המחבר לא שייכי שני טעמים הראשונים שלא לברך מזונות על לחמניות אלו.

הרב יואל חנן ונגר
חבר הבר"ץ מאנטריאל י"א
רב ביהמ"ד עץ חיים

בענין פת הבאה בכסנין

יש נהגים לאכול פת שנילושה במי פרות בכריכה עם לפתן [דגים או גבינה וכיו"ב] בכרכת מזונות בלי נטילת ידיים וברכת המזון כדין פת הבאה בכסנין. וכבר מצאנו אצל גדולי בעלי תוספות שנקטו עצה לפטור עצמן מלברך המוציא וברכת המזון, וז"ל התוספות (ברכות דף לז: ד"ה תוריתא) וכן היה רגיל רבינו דוד ממי"ץ ללבן פרורין במים בלילה כדי לאכלן בשחר בלא ברכת המוציא ובלא ברכת המזון שלא לאחר כדי שיתחזק ראשו ויוכל להגיד ההלכה, עכ"ל. ואף שבודאי אין לדמות זה לאלו שרצים למלאכתן^א (וכלשון חז"ל, אנו רצים והם רצים) מ"מ יש מקום להתיר לעשות כן. ונראה לחזור על הענין להבין השאלות הכרוכות בו ולהורות האם באמת ראוי לעשות כן.

הנה המחבר כתב (או"ח סימן קסח סעיף ז) פת הבאה בכסנין ... וי"א שהיא עיסה שעירב בה דבש או שמן או חלב או מיני תבלין ואפאה, והוא שיהיה טעם תערובת המי פירות או התבלין ניכר בעיסה, והרמ"א כתב וי"א שזה נקרא פת גמור, אלא אם כן יש בהם הרבה תבלין או דבש כמיני מתיקה שקורין לעקי"ך שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר, וכן נוהגים. והנה כפשוטו נראה שכל שיש בה הרבה מי פירות דינה כפת הבאה בכסנין בין להמחבר ובין להרמ"א. ונעמיק בזה לראות דיש כמה פקפוקים בדבר.

ואל תדמה דהמ"ב מן המחמירים בזה שהרי הב"ח והמג"א החמירו הרבה יותר מזה, דהמגן אברהם (סקי"ח) כתב בשם הב"ח ולכן נראה עיקר דכל הני כעבין יבשין אפילו אית בהו תבלין או דבש לא יאכלם אלא תוך הסעודה אא"כ הדבש הוא הרוב מיהו מצאתי דגם בזה יש חולקין לכן אין לאכלו אא"כ הדבש והתבלין הם מרובין מהקמח. והביאור הלכה (ד"ה והלכה) כתב והנה המ"א העתיק על השו"ע דברי הב"ח ע"ש ואנכי לא העתקתי דכבר יישב הט"ז קושייתו והרבה אחרונים תפסו לדינא כפסק הרמ"א דסגי כשנילוש ברוב דבש ומיעוט מים.

והנה היוצא מדברי המ"ב, הבנויים על דעת הט"ז, דכוונת הרמ"א שצריך שיהא נרגש טעם התבלין או המי פירות ולא מספיק מה שהתבלין הם רוב נגד המים.

ובאמת נראה דאף לשיטת המחבר אינו ברור שברכתם מזונות שהרי האופים מקפידים שיהא טעם לחם להם שהרי נעשים לאכלן בדרך כריכה ולעולם לא יכרכו עוגה מתוקה עם דגים וכיו"ב. והנסיון הוכיח שהרבה אנשים לא יכלו להבחין בלחמניות אלו בין לחם הנילוש במים ולחם הנילוש במי פירות. וא"כ אפ"ל דבלחמניות אלו לא הגיע לשיעור שיהיה טעם תערובת המי פירות או התבלין ניכר בעיסה.

ב והנה המתירים לברך מזונות על לחמניות אלו סמכו עצמן על דעת המהרש"ם בדעת תורה (קסח - ז ד"ה וי"א שזה נקרא פת גמור) שכתב, וז"ל, ומ"ש בשו"ע שהוא שיהיה טעם תערובת המי פירות או התבלין ניכר בעיסה, נ"ל דהיינו אם הוי רוב מים, אבל ברוב מי פירות א"צ שיורגש בהעיסה טעם המי פירות, עכ"ל. והיינו דאם הרוב מי פירות יצאה העיסה מכלל לחם לענין ברכת המוציא ואינו תלוי בהרגשת הטעם. וכן כתב השל"ה שאם כולה דבש או רוב דבש המים בטלין במיעוטן ולכו"ע יש להן דין כסנין, דהרמ"א חולק רק כשרוב העיסה נעשה במים דאז נקרא פת גמור.

ונראה דאינו מוכח דהמהרש"ם חולק על המשנה ברורה והט"ז דהרי הוכיח דבריו מדברי

הנה המחבר כתב (או"ח סימן קסח סעיף ז) פת הבאה בכסנין ... וי"א שהיא עיסה שעירב בה דבש או שמן או חלב או מיני תבלין ואפאה, והוא שיהיה טעם תערובת המי פירות או התבלין ניכר בעיסה, והרמ"א כתב וי"א שזה נקרא פת גמור, אלא אם כן יש בהם הרבה תבלין או דבש כמיני מתיקה שקורין לעקי"ך שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר, וכן נוהגים. והנה כפשוטו נראה שכל שיש בה הרבה מי פירות דינה כפת הבאה בכסנין בין להמחבר ובין להרמ"א. ונעמיק בזה לראות דיש כמה פקפוקים בדבר.

א המשנה ברורה כתב (ס"ק ל"ג), וז"ל, שכ"כ תבלין מעורב בהן עד שעל ידי זה יהיה מנכר התבלין בטעם יותר מהקמח וכן בדבש ושמן וחלב בעינין שיהיה הרוב מהן ומיעוט מים שעי"ז נרגש מהן הטעם הרבה מאד עד שעי"ז הם העיקר וטעם העיסה טפל, עכ"ל. וכן מבואר יותר בביאור הלכה (שם ד"ה הרבה תבלין או דבש) וז"ל, עיין במ"ב דבעינין שיהא טעם הדבש ניכר יותר מן העיסה [הוא מהט"ז בביאור דברי הרמ"א] וכה"ג בנילוש בביצים צריך שיהא הרוב מביצים ומיעוט מים כדי שיהא טעם הביצים נרגש הרבה ויש הרבה שאין נזהרין בזה שקונים מיני עוגות קטנות שנילוש במעט דבש או ביצים והרוב

^א ועיין בהגהות אשרי שם שהוסיף התפארת שמואל הטעם שכ' תוס', שלא לאחר כדי שיתחזק ראשו ויוכל להגיד ההלכה, ומשמע בכוונתו שאין לחפש טעדיקי לפטור עצמו מברכת המזון אם לא משום ת"ת דרבים, וכמו שכתבנו.

הרב וואלף בער לערנער
חבר הבר"ץ מאנטריאל יע"א
דומ"ץ דקהל מחזיקי הדת בעלזא

דיני תנור אפיה שיש בבית במטבח שלנו לענין לאפות שם מאכלי בשרי וחלבי ופארווע

(א) האם מותר ליתן בתוכו חלבי ובשרי או חלבי עם פארווע ביחד?
תשובה: אסור ליתן בתוכו ב' מינים רק בתנאי שמכוסה היטב שאינו יוצא ממנו שום זיעה. ואז ג"כ אין החשש של ריחא.

(ב) לפי המבואר באו"ח סי' תק"ט במ"א דאין להכשיר כלי מבשר לחלב האם בתנורים יש ג"כ איסור להכשיר מבשר לחלב?

תשובה: עיין יו"ד סי' צ"א בט"ז סק"א דבכל מקום דבידיעבד מותר אין חוששין לכתחילה שמא ישכח. ובתנורים שלנו אפילו שאפו בשר אחרי חלב בלי להכשירו אין אוסרין בדיעבד כמבואר בפוסקים עיין שו"ת מנחת יצחק ח"ה סימן כ' ס"ק י"ג בשם שו"ת בית היוצר. ולכן מותר להכשירו לכתחילה מבשר לחלב ולא חיישינן שמא ישכח.

(ג) מהו שיעור החום להכשירו מבשר לחלב או לפארווע?
תשובה: בהתירא בלע סגי בליבון קל היינו שקש נשרף מבחוץ.

(ד) היאך אפשר לדעת שהתנור הגיע לחום שקש נשרף מבחוץ?
תשובה: דופן של תנור הוא כפול מב' דפנות אחד מה שנראה בתוך התנור ואחד מה שנראה מבחוץ ואני הורדתי דופן החיצוני ונתתי נייר tissue על צד החיצוני של דופן הפנימי ואח"כ החזרתי הדופן החיצוני והדלקתי את התנור על דרגא של broil דהיינו בערך 600 F. החום, על שעה אחת וראיתי אח"כ שנשרף הנייר וזהו השיעור של ליבון קל בין בשר לחלב או לפארווע.

(ה) האם צריכים להמתין 24 שעות לפני ההכשר?
תשובה: לכתחלה יותר טוב להמתין 24 שעות ואח"כ להכשירו.

(ו) מהו אם הזמן דחוק לו כעת ואין לו זמן להכשירו האם מותר לאפות בלי להכשירו?
תשובה: אם יכסה היטב המאכל השני אז מותר לכתחילה בלי להכשירו, רק בתנאי שיתן חתיכת נייר כסף תחת הקדירה השני להפסיק בין המדף שהוא בשרי להכלי שהוא חלבי מטעם איסור של ב' קדירות סוס"י צ"ב.

(ז) לפני ההכשר האם צריכין לבדוק התנור אם הוא נקי לגמרי או לא?
תשובה: ההכשר של ליבון קל אינו מועיל רק אם התנור נקי לגמרי.

(ח) בסי' תנ"א ס"ב וביו"ד סי' צ"ז ס"ב מבואר דאינו מועיל להכשיר התנור אם הסיקו הוא מבחוץ, והנה שיטת מגן האלף בסי' תנ"א והיד יהודה בסי' צ"ז דזהו דווקא בתנור של חרס אבל במתכת מועיל גם הסיקו מבחוץ ולפי שיטות אלו מועיל ההכשר שלנו. אבל מה נעשה שהפמ"ג בסי' תנ"א סק"י וכן פוסק בשו"ת בית שלמה דאף במתכת אינו מועיל הסיקו מבחוץ ולפי זה היאך מועיל ההכשר שלנו, וכן בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' ר"ח ובשו"ת צור יעקב סי' ס"ח מקילים בשעת הדחק?

תשובה: ומצאתי בשו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' כ' סק"ט שלפני הדלקת התנור יתן קדירה עם מים בתוך התנור, ואח"כ כשידליק התנור ירתיח המים ויעלה זיעה הרבה ועי"ז יהיה ההגעלה מבפנים ג"כ וכבולעו ע"י זיעה פולט ע"י זיעה. אבל העולם אין נוהגין כן.

ומצאתי בהגדה אגדות אזור בסופו בקונטרס קלח של אזור סו"ס ה' כתב שם דעפ"י רוב יש שם רק בשר עוף ולאפות אח"כ פת הוא נ"ט בר נ"ט כדאי לסמוך על הפוסקים דבמתכת מועיל הסיקו מבחוץ. ולענ"ד למעשה הנה בתנורים של גז שם יש כמה חורים למטה כדי שחום האש יעלה למעלה ולכן שפיר אפשר לסמוך דהוא הסיקו מבפנים. ובתנורי חשמל חלק גדול מתנורי חשמל האש למעלה ולכן הסיקו מבפנים ורק אלו תנורי חשמל שהאש למטה בזה צריכין לסמוך על מה שכתבתי לעיל בשם הקונטרס קלח של אזור.

האוכל כזית מצה בלא הסבה, כיון שלא קיים את המצוה כפי שתקנוה חכמים, לא יצא ידי חובתו, וצריך לחזור ולאכול כזית מצה בהסבה. וגם אם כבר ברך ברכת המזון, יחזור ויטול ידיו ויברך המוציא ויאכל כזית מצה בהסבה. אבל לא יחזור ויברך "על אכילת מצה" (שו"ע תע"ה ז', מ"ב כ"ב).

ואם שכח לאכול את הכורך בהסבה אינו צריך לחזור לאוכלו בהסבה כי אפשר לסמוך על הפוסקים שאין צריך להסב, ואם אכל את האפיקומן בלא הסבה, אם יכול בקלות לשוב ולאכול עוד כזית מצה לאפיקומן בהסבה, יחזור לאוכלו ואם קשה לו כיון שמצות אכילת אפיקומן מדברי חכמים יכול לסמוך על הראב"ה וראב"ן שסוברים שאין צריך להסב בזמן הזה.

ואם שתה אחת מארבע כוסות בלא הסיבה, נחלקו הפוסקים אם צריך לחזור ולשתות את הכוס בהסבה, ולדעת הרמ"א מתעוררת בעיה שאם יחזור וישתה עוד כוס יראה כמי שמוסיף על הכוסות, ותקנו חכמים ארבע כוסות ולא יותר לפיכך אם שתה את הכוס השניה שלפני הסעודה בלא הסבה, יחזור וישתה אותה שהרי אפשר לשתות בסעודה עוד כוסות יין. אבל אם טעה ושתה בלא הסבה את הכוס הראשונה או השלישית או הרביעית לא יחזור וישתה כוס נוספת כדי שלא יראה כמוסיף על הכוסות. ולכל הדעות מי שקשה לו לחזור ולשתות עוד כוס יין בהסבה יכול לסמוך על מה ששתה בלא הסבה.

נשים לכתחילה יאכלו את המצה וישתו את הכוסות בהסבה. אבל אם שכחו אינן צריכות לחזור. ונשים נכבדות ששכחו לאכול מצה בהסבה טוב שיחזרו ויאכלו בהסבה, עיין בחזו"ע סי' י"ד.

כוס של אליהו

נוהגים למזוג כוס חמישית של אליהו ולא לשתותה כאחת מהכוסות עד אשר יתגלה אליהו הנביא.

ונוהגים למזוג כוס של אליהו אחר שתיית הכוס השלישית שאז מוזגים לכולם כוס רביעית, ומוסיפים למזוג כוס נוספת לאליהו. ונוהגים לשמור את הכוס של אליהו מכוסה עד הבוקר ואז מחזירים את היין לבקבוק וממנו לוקחים יין לקידוש היום.

יש נוהגים להחזיר את היין שבכוס של אליהו לבקבוק אחר סיום הסדר מתוך שירה "אלי אתה ואודך" (מנהג חב"ד). ובעצם התגלות אליהו הנביא נדע כי הגיע זמן לשתות את הכוס החמישית על גאולתנו השלמה בב"א.

למעשה העיקר כדעת המקילים וכן נוהגים הספרדים. אולם כתב המשנה ברורה (רע"א ס"ח) שמצוות שיסוד חיובן מן התורה כגון קידוש בליל שבת והבדלה לכתחילה טוב לחוש לדעת המחמירים, אולם במצוות מדברי חכמים כגון ארבע כוסות ורביעית לברכה אחרונה הולכים אחר שיעור הקטן שהוא כדעת רוב הפוסקים.

צריך שתהיה הכוס נקייה שטופה היטב מבחוץ ומבפנים.

כתב בכף החיים עפ"י הזוהר שראוי לשטוף הכוס לפני ברכת המזון, והבן איש חי כתב לשטף הכוס לפני כל שתייה. ודעת רוב הפוסקים שאין צריך לשטפו באמצע הסדר.

לכתחילה טוב להדר לשתות את כל היין שבכוס, ולכל הפחות צריך לשתות רוב רביעית וכמלא לוגמיו, כלומר יש כאן ב' תנאים: א' שישתה את רוב היין שצריך להיות בכוס, ב' שכמות זו תהיה כמלא לוגמיו של השותה, היינו כשיעור יין שימלא את חלל פיו כשהוא מנפח לחי אחת שבשיעור זה מתיישבת דעתו של השותה.

אף לקטנים שהגיעו לגיל חינוך נותנים ד' כוסות. וגיל חינוך הוא כשאפשר לחנכם להבין את הדברים שנאמרים על הכוס, הקידוש, ההגדה וכו' (שו"ע הרב תע"ב), בסביבות גיל חמש עד שש מגיעים הקטנים לגיל חינוך ואין צורך לתת לקטנים לשתות רביעית.

לכתחילה יש להחמיר כדעת הרמב"ם ולשתות את רוב הכוס ברציפות, תוך הפסקות קלות לנשימה וגמיעה. ובדיעבד השותה רוב כוס תוך שיעור אכילת פרס (בין ו' או ז' דקות) יצא ידי חובה ואינו צריך לחזור ולשתות שוב רוב כוס שהואיל ודין ארבע כוסות מדברי חכמים הלכה כדברי המיקל, ויש נוהגים להחמיר.

הסיבה

תקנו חכמים שיסב אדם בליל הסדר בעת אכילת המצה ושתיית היין, משום שבכל דור צריך אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא עתה לחירות משעבוד מצרים, שנאמר (דברים ו', כ"ג) "ואותנו הוציא משם" וכדי שהרגשת החירות תהיה ניכרת גם בהתנהגות האדם, תקנו חכמים להסב.

חייב להסב בעת שיאכל כזית מצה, כזית של כורך, כזית אפיקומן ושתיית ד' כוסות, ובשאר הסעודה המסב הרי זה משובח. ומי שלא נוח לו להסב בשאר הסעודה אינו צריך (רמב"ם חו"מ ז' הלכה ח').

הרב דוד רפאל באנון
חבר הבר"ץ מאנטריאל יע"א
רב קהילה הספרדית לאוואל יע"א

מדיני הסדר

להתרכז כראוי באמירת ההגדה בגלל חזק היין יערב את יינו במיץ ענבים. ומי שקשה לו לשתות יין שיש בו אפילו מעט אלכוהול, יכול לצאת בשתיית מיץ ענבים.

חולצה שקשה לו לשתות יין או מי שהיין יגרום לו חולי עד כדי שיצטרך לשכב על מטתו פטור משתיית ארבע כוסות, אבל מי שהיין אינו טעים לו או ששתייתו תגרום לו כאבי ראש, ישתה מיץ ענבים. ואם אין לו מיץ ענבים כיוון שהיין לא יזיק לו אלא יגרום לו רק כאבי ראש, חייב לקיים את המצוה ולשתות בליל הסדר ארבע כוסות של יין (שו"ע תע"ב, מ"ב ס"ק ל"ה).

עוד אמרו חכמים שמצוה לחזר אחר יין אדום משובח (ירושלמי פסחים), ובדיעבד יוצאים בכל סוג של יין ואפילו הוא לבן (שו"ע תע"ב).

גם נשים מצוות בשתיית ארבע כוסות, כשם שמצוות בכל ליל הסדר. ולכתחילה ישתו יין רגיל ואם חוששות משכרות יערבו עם היין מיץ ענבים ואם ירצו ישתו מיץ ענבים. וכפי שמובא בפסחים (קט). "חייב אדם לשמח ברגל, אנשים בראוי להם ביין, ונשים בכבל כבגדי צבעונים, בארץ ישראל בבגדי פשתן מגוהצין", וכן נפסק לענין שמחה בשו"ע ומשמע שמצות השמחה ביין שייכת לגברים, מ"מ נשים חייבות בארבע כוסות כגברים אלא שצריכות להזהר יותר שלא להגיע לשכרות שהיא גנאי לנשים, כמבואר בכתובות (סה).

כדי לקיים את מצוות ד' כוסות או כל שתיית כוס יין של מצוה צריך שכמות היין שבכוס תהיה חשובה, וקבעו חכמים שצריך בכוס לכל הפחות רביעית הלוג ואם היה פחות מזה לא יצא ידי חובתו (פסחים קח:).

רביעית הלוג הוא שיעור נפח של ביצה ומחצה ולפי המדידה שלנו הוא שיעור 86 מיליליטר כך הוא שיעור המקובל ויסודו בדברי הרמב"ם. כיום נקרא שיעור זה על שם אחד מאחרוני הרבנים ר' חיים נאה שעסק בבירורי השיעורים על פי מטרים וליטרים, אבל אין שיעור זה מוסכם על הכל, ויש מהפוסקים (נו"ב, חזו"א) שמחמירים וסוברים ששיעור רביעית הוא כ-150 מיליליטר ושיעור זה נקרא שיעור חזון איש.

ארבע כוסות

תיקנו חכמים לשתות ד' כוסות יין בליל הסדר כדי להרבות בשמחת הגאולה, וכביטוי לחירות. ואמנם בכל יום טוב יש מצווה לשמוח על ידי שתיית יין, אולם בפסח הוסיפו חכמים ותיקנו לשתות ד' כוסות על סדר ההגדה כדי שעניין השמחה יביא לידי ביטוי מוחשי בכל שלביו של ליל הסדר.

את הקידוש אומרים על הכוס הא' ולכן מוזגים לכל המסובים את הכוס לפני אמירת הקידוש. את הסיפור של יציאת מצרים ומחצית ההלל אומרים על הכוס הב', ולכן מוזגים אותה לפני שמתחילים לומר את ההגדה, כדי שכל ההגדה תאמר על כוס יין. את ברכת המזון אומרים על הכוס הג' שמוזגים לפני אמירת ברכת המזון. אח"כ מוזגים הכוס הד' כדי לומר עליה את מחציתו השנייה של ההלל ואת ההלל הגדול וכשמסיימים אמירתם שותים את הכוס הד'. נמצא שכל מה שאנו אומרים בליל הסדר נאמר על כוס יין.

ומי ששתה ד' כוסות ברציפות נחשב כאילו שתה כוס אחת בלבד (שו"ע תע"ב), ואפילו אם שהה בין שתיית כוס אחת לחברתה לדעת הרשב"ם, הר"ן והפר"ח כל זמן שלא אמר ביניהם דברים מההגדה לא יצא ידי חובה כי שתיית הכוסות צריכה להיות תוך העיסוק בזכרון יציאת מצרים, ולדעת הבית יוסף כל ששהה בין כוס לכוס בדיעבד יצא.

כמה רמזים אמרו חכמים למנין ארבע הכוסות שהם כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמרו ביציאת מצרים, וכנגד ארבע מלכיות ששיעבדו את ישראל אחר היותו לעם והם: בבל, פרס, יון ורומא והקב"ה הצילנו מידם. וכנגד ארבע כוסות של פורענות שעתיד הקב"ה להשקות את רשעי אומות העולם, וכנגד ארבע כוסות של נחמה שעתיד הקב"ה להשקות את ישראל (ירושלמי פסחים).

כדי להדר במצוה צריך לקנות יין משובח שעל ידו מתעוררת הרגשת השמחה. אמנם צריך להזהר שהיין לא יהיה חזק מדי ויגרום לכך שלא נוכל להתרכז באמירת ההגדה ובקיום מצוות ליל הסדר. לפיכך צריך לשתות ארבע כוסות של יין באופן כזה שהיין ישמח ולא ישכר. ומי שחושש שלא יוכל

שצריך לאכול הכזית תוך כדי אכילת פרס, [9 דקות], ואין להפסיק בדיבור באמצע, ואם אינו יכול י"א שלא יברך [שמירת שבת כהלכתה בשם הגרשז"א], וי"א דמברך אף שלא דקדק בכל הלכותיה [משנה ברורה תרנ"ח ס"ק כ"ח ושעה"צ ס"ק ל"ו].

ונראה דאף שאנו נוהגין להחמיר ולאכול שיעור כזית כשיטת הצ"ח במצוה דאורייתא מ"מ בקטן יש להקל כשיעור הקטן, אך אם אינו יכול לאכול אלא חצי זית צ"ע אם מצוה לחנכו כלל, [עיין שו"ת מהרי"ל דיסקין סימן ד', ותלוי אם יש מצוה בחצי שיעור], ומ"מ לא יברך.

ה. אכילת מצה בערב פסח

"קטן שאינו יודע מה מספרים בלילה מיציאת מצרים מותר להאכילו" [רמ"א סי' תע"א].

ו. קטניות

אנו נוהגים גם לקטנים, ולהקל כשאין אפשרות אחרת ואז דין קטן ככל חולה שאין בו סכנה שלא גזרו בהם איסור קטניות, ומ"מ יש להקפיד על כלים נפרדים וכן להכין ולשטוף כלים בכיור נפרד משאר כלי הפסח.

ז. אפיית מצה

"אין לשין מצות מצוה ולא אופין אותה על יד קטן ואפילו גדול עומד על גביו", [שו"ע סי' ת"ס ס"א], וכן שלא יתנו מים לתוך הקמח [משנה ברורה סי' ת"ס סק"ד], וכן אין לסמוך בכל אלה על חזקה דרבא ולכן רק כשיש לו זקן שרי.

ח. חלוקת קליות ואגוזים

כתב בשו"ע הרב [סי' תע"ב סעיף ל"א] "מצוה לחלק לתינוקות קליות ואגוזים בליל פסח קודם עשיית הסדר כדי שיראו שינוי וישאלו", אך במנהגי חת"ס כתב שעדיף לחלק אחר קידוש לפני הא לחמא כדי שלא יאכלו לפני קידוש כי רק צרכי קטן התירו להאכילו לפני קידוש.

ט. אכילת אפיקומן

אף לכתחילה די לתת לקטן רק כזית אחת [ויגד משה סי' כ"ח סק"ג בשם הגדה חיים לראש].

י. תענית בכורים

"אם אין האב בכור, הוא מתענה בעד בנו עד שיגדל" [רמ"א סי' תע"א ס"ב], משנה ברורה [סימן ת"ע סק"י] דבעוד שלא נתמלאו לבנו ל' יום אין צריך להתענות בשבילו.

יא. סיפור יציאת מצרים

בעל החתם סופר האריך לתרגם עבור הילדים והילדות את כל ההגדה ולא אמר דרוש ותורה, גם בעל הדברי חיים נהג לפני אמירת עבדים היינו להאריך בסיפור הקורות שהיו מבריאת העולם עד יציאת מצרים, וזה עיקר המצוה למען תספר באזני בן ובן את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתני בם וידעתם כי אני ה'.

מכ"ל הנ"ל מובן היטב מ"ש הרמב"ם והשו"ע דנאמנות הקטן בבדיקת חמץ מוגבלת להיכא שאמרו אנו בדקנוהו, כי אז אנו רואים שדאגו הם גם לאחרים וכשהוא בידו ממש רק בכה"ג האמינו חז"ל לקטן וכעין נאמנות גדול ע"א נגד חזקת איסור היכא שהוא בידו, וממילא מובן שהנאמנות הזאת מהני אף היכא שבשעה שהעידו עדיין לא ביטלו החמץ והיה אז איסור מה"ת אפ"ה כיון שבטלו לפני שעה שש ואז הוי רק איסור דרבנן שפיר נאמן הקטן ודו"ק.

אא"כ אכלו הקטנים שיעורא דאורייתא כי אז יכולים לפטור אחרים מדין ברכת הנהנין ולא מדין ערבות, והסביר בסברא זאת שיטת התוס' עיי"ש, ואף לדעת רעק"א [בחי' ברכות כ' ע"ב, ובשו"ת ח"א סימן ז' בד"ה ואולי י"ל] שס"ל דקטן יכול להוציא אחרים שאכלו שיעור דרבנן אף כשגם הקטנים אכלו שיעורא דרבנן, ודלא כתוס' עיי"ש, מ"מ נראה ברור שאין על הקטן לדאוג לאחרים כמו גדול, ולכן לא תקנו נאמנות לקטן אף היכא שהוא בידו ממש כמו בגדול, ונאמן רק במצוה דרמיא עליה ובבית שלהם ולא בבתי אחרים ודו"ק.

דיני קטן בעניני פסח

א. בדיקת חמץ

לכתחילה אין להם לבדוק שמא יתעצלו [משנה ברורה תל"ב סק"ח], בית שהוחזק שלא בדקו המשכיר ואמרו אשה או עבד או קטן אנו בדקנוהו הרי אלו נאמנים והוא שיהא קטן שיש בו דעת לבדוק [סימן תלז סעיף ד'] והיינו כשהגיע לחינוך, ולדעת שוע"ה דוקא בבית הגרים שם וכדעת התוס' בעירובין, אך בחק יעקב [סימן תל"ב סק"י] כתב דמשמעות האחרונים אינו כתוספות דערובין והם נאמנים בכל מקום שבידם לבדוק. [שער הציון תל"ז ס"ק י"ט].

יש לבדוק תיקי הקטנים וכיסי בגדיהם, על בן י"ג אפשר לסמוך רק היכא שהאב ביטל את החמץ דחזקה דרבא מהני רק בדין דרבנן.

ב. טבילת כלים

אין לשלוח קטן לטבול כלי מתכות, ובכלי זכוכית יש להקל כיון דחיוב טבילתן רק מדרבנן, ואז יוכל הקטן גם לברך על טבילת כלים.

ג. ארבע כוסות

בקטן שהגיע לחינוך יש לו לשתות כוס רביעית [שיעור קטן] ולמשנה ברורה [תע"ב ס"ק מ"ז] סגי במלא לוגמיו דידיה, וי"א דגם קטנים ישתו רוב רביעית [מסגרת השולחן קי"ט סק"א], ועליהם לשתות דוקא מיץ ענבים ולא יין.

ומאיזה גיל נחשב הגיע לחינוך, י"א מגיל 5-6 [חק יעקב תע"ב ס"ק כ"ז], וי"א משעה שידועין ענין קדושת יו"ט ויש בהם דעת להבין סיפור סיפור יציאת מצרים [שו"ע הרב, וקיצור שו"ע], וי"א משעה שיכול לשתות ד' כוסות של רביעית יין במשך כל הלילה.

ובקטן שלא הגיע לחינוך, מנהג להכין להם ג"כ ד' כוסות [מהרי"ל מובא בחק יעקב].

ד. אכילת מצה

"קטן שכול לאכול פת מחנכין אותו במצות ומאכילין אותו כזית מצה", [רמב"ם חו"מ פ"ה ה"י], וכנראה

והחלב עיי"ש, ולר"ת ילפינן ממ"ש וספרה לה לעצמה, וכל זה דוקא בדבר שבידו.

והטעם על שמהני בידו הביא הש"ך [י"ד סימן קכ"ז סק"א] פלוגתת הראשונים, דדעת [רש"י ור"ת שם] שהוא כעין מיגו דלכן נאמן כיון שבידו לבדוק או להפריש וכ"כ הרשב"א [גיטין נ"ד ע"ב] בשם ר"ח, ודעת הרא"ש [גיטין הנזקין סימן י"א] כשדן שם בנאמנות ע"א לאיסור במקום חזקת היתר, הקשה מכמה מקומות דמוכח דאין לומר שהנאמנות הוא משום דעדיין בידו לאסרו, וכן הביא הא דיבמות [פ"ח ע"א] דאי סבר תורם משלו על של חבירו אין צריך דעת משום דבידו לתקנו, ואטו בשופטני עסקינן שיתרום מטבלו על של חבירו, אלא הטעם משום דכיון שבידו לתקנו הוי כבעליו ואפילו תרם משל חבירו עיי"ש, ועיין באריכות בשערי תורה [ח"ד כלל י"ג פרט י"ד] בביאור השיטות.

רואים אנו שיש כאן יסוד של נאמנות הבעלים שמהני גם נגד חזקת איסור, ומקור דין הנאמנות שהעניקה התורה לבעלים הוא משום הסברא שהזכירו הראשונים דא"כ אין אדם אוכל אצל חבירו, ולפי"ז נ"ל דשפיר יש מקום לומר שאצל קטן שאין לו בעלות והוא בדרך כלל סמוך על שלחן אביו באמת לא תקנו נאמנות כזאת, וכן המקור השני לנאמנות ע"א ממ"ש וספרה לה גם זה לא שייך אצל קטנים וכן ענין השחיטה, וממילא י"ל דכשתקנו חז"ל נאמנות לקטנים אין נאמנות זו דומה לדין נאמנות של גדול ורק לענין חיובים השייכים גם בקטנים האמינהו לדעת הרמ"א גם נגד חזקת חיוב, אבל בחזקת איסור גמור באמת אינם נאמנים.

ובזה ניתן להסביר גם דעת התוס' בעירובין, דנראה שאף לחולקים על הרמ"א וקטן נאמן אף נגד חזקת איסור מ"מ י"ל דשונה דין קטן מעד אחד גדול, דהרי מבואר שנאמנות ע"א מהני גם במה שנוגע לחבירו דנחשב כבעלים כיון שבידו להפריש וכדברי הרא"ש הנ"ל, והטעם נראה דכיון דישראל ערבין זה לזה ועל כל אחד לדאוג גם על קיום מצות של חבירו שלא ייכשל באיסור וגם מוטל עליו להמנע מאיסור של חבירו כשל שלו, ולכן שפיר נחשב כבעליו לענין נאמנות ודו"ק, [עיין אריכות בזה בחזון איש י"ד סימן נ"ג].

אך כל זה בגדול שהוא בכלל ערבות, וידועים דברי החזון איש [או"ח סימן כ"ט] שלדעתו קטנים לא נתחייבו בערבות אפילו מדרבנן ולכן אין פוטרים אחרים מידי חובתם גם מחיוב דרבנן דהוי תרי דרבנן,

היכא דאתחזק איסורא דאין נאמנים לבין היכא דליכא חזקת איסור, אולם אי משום נאמנות קאתי עלן שפיר יש לומר שהימנוה רבנן גם היכא דאתחזק איסורא.

וביישוב דברי הרמ"א נאמרו כמה תירוצים, בחק יעקב [סימן תל"ז ס"ק י"א] מחלק בין בית שחזקתו שאינו בדוק אולם לא ידוע שהיה בו ודאי חמץ ובזה מיירי כאן שקטן נאמן, לבין חזקה על הבית שהיה בו ודאי חמץ ובזה קאמר הרמ"א ביו"ד שאינו נאמן שנחשב כחזקת איסור עיי"ש, ובפרמ"ג [סימן תל"ז בא"א סק"ח] תי' דמ"ש הרמ"א ביו"ד מיירי בחדר שאין תשמישו תדיר, דמקרי לא איתחזק אבל איתחזק אינו נאמן להעיד אבל נאמן לומר שהוא תיקן וכו' וכן משמע לכאורה ממ"ש אמרו אנן בדקנוה עיי"ש, אך גם לדבריו צריך ביאור למה באמת נאמן בכה"ג לדעת הרמ"א שאין נאמנות לקטן נגד חזקת איסור.

ונראה בהקדם מ"ש בשו"ע [י"ד סימן ק"כ סעיף י"ד] אין מאמינים קטן על טבילת כלים, ובט"ז [שם ס"ק ט"ז] לפי שטבילת כלים דאורייתא, ולפי"ז כתב בהגרעק"א [שם] נלע"ד דבכלי זכוכית מאמינין לקטן דבכלי זכוכית לכו"ע הטבילה רק דרבנן עיי"ש, ובבית הלל [שם] הקשה מדברי הרמ"א דאין קטן נאמן דרבנן נגד חזקת איסור, ותי' דכאן אין איסור על הכלי או על המאכל אלא חיוב לטבול את הכלי א"כ אינו נחשב חזקת איסור, ואף שיש על הכלי חזקת חיוב של מצות טבילה אפ"ה נאמן בזה הקטן עיי"ש, נראה שלמד יסוד זה מדברי הרמ"א גופא, דהרי גם על הבית ישנו חזקת חיוב בדיקה כיון שעדיין לא נבדק ואפ"ה חילק בינו לבין היכא דיש חזקת איסור, מוכח דס"ל שיש לחלק בין חזקת חיוב לחזקת איסור ודו"ק.

מדברי הבית הלל אלה יש להביא ראיה מוכחת למה שהאריכו האחרונים אי אזלינן בתר חזקת חיוב כמו כל החזקות, ועיין בספר בני ראם להגר"א גנחובסקי שליט"א [סימן כ"ח] בארוכה, ולפי"ז שפיר י"ל דהאי נאמנות בבדיקת חמץ הוא רק בגדר ספיקא, ומהני עדותו של הקטן רק לשווא ספק ואז מקילין ביה ככל ספיקא דרבנן דאזלינן לקולא כשאין חזקת איסור ודו"ק.

ומי"מ טעמא בעי למה לא האמינו קטן במידי דרבנן גם נגד חזקת איסור היכא שהוא בידו, דהרי כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקנו, והנראה בזה דהנה מקור האי דינא דעד אחד נאמן באיסורים אף נגד חזקת איסור כתב רש"י [גיטין ב' ע"ב] ובשאר מקומות [שהרי האמינה תורה לכל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד

מאמרים

הרב יהונתן בנימין זוייס
רב אב"ד דק"ק מאנטריאל יע"א

בענין נאמנות קטן בבדיקת חמץ [פסחים ד' ע"ב]

ברורה [סו"ס תל"ז], אולם מסתימת הפוסקים לא משמע כן אלא כתוס' בסוגיין דלא חלקו וכבר העיר על כך בשער הציון [ס"ק י"ט], ובאמת דעת התוס' שם צ"ע דהרי טעם הנאמנות הוא משום דהמנוהו רבנן בדרבנן, וכעין דאורייתא דנאמן עד אחד כשהוא בידו אף נגד חזקת איסור ואין הבדל בין שלהן או לא, [ועיין שיטמ"ק ומאירי בכתובות כ"ח ע"ב שחלקו ג"כ בין שלהן לשל אחרים עיי"ש].

ובן יש לחקור מה הדין היכא שהעידו על הבדיקה לפני הביטול דאז היה עדיין איסור בל יראה מה"ת ואח"כ ביטלו את החמץ, האם נאמנים או לא, ולכאורה תלוי בטעם דין זה, דאי באמת אין לקטן נאמנות אף היכא שהוא בידו ומה שכאן נאמנים הוא רק משום דין ספק דרבנן להקל ואז ידוע מ"ש הפוסקים דספק דאורייתא להחמיר אף היכא שנסתנה ונעשה אח"כ רק ספק דרבנן, אך אם הטעם הוא משום נאמנות הרי אף אם בשעה שהעידו היה זה דין תורה מ"מ כיון שכעת נשתנה לאיסור דרבנן נאמנים, ובאמת שכן נראה מדברי הפוסקים שבכה"ג נאמנים, עיין שו"ע הרב [סימן תל"ז סעיף ו'], ובמשנה ברורה [שם ס"ק ט"ז].

והנה כתב הרמ"א [יו"ד סימן קכ"ז סעיף ג'] קטן אין לו דין עד להיות נאמן באיסורין וכו' ואם מעיד על איסור דרבנן להקל ולא אתחזק איסורא כגון בבדיקת חמץ נאמן דהימנוהו רבנן בדרבנן אבל אם אתחזק איסורא אינו נאמן כלל עיי"ש, מבואר דס"ל בבדיקת חמץ נחשב כלא אתחזק איסורא וגלל כן נאמן הקטן אבל נגד חזקת איסור אינו נאמן אף היכא שהוא בידו, אך בש"ך [שם ס"ק ל"א] כתב "מיהו היכא דהוא בידו הקטן נאמן אפילו להוציא דבר מחזקתו להתיר או לאסור" עיי"ש.

ובן הקשה על דברי הרמ"א במגן אברהם [סימן תל"ז ס"ק ס'] שהרי חמץ הוי איתחזק איסורא אלא שהם נאמנים משום שהוא בידם, ושכ"כ ב"י [יו"ד סי' ק"כ] דלמ"ד טבילת כלים דרבנן נאמנים אף על גב דאתחזק איסורא והניח דברי הרמ"א בצ"ע עיי"ש, ויש להבין במאי פליגי, ולכאורה היה מקום לומר דאי נאמנים מדין ספק דרבנן לקולא בזה יש לחלק בין

מסכת פסחים [ד' ע"א] אמר רב נחמן בר יצחק תניתוה הכל נאמנים על ביעור חמץ, אפילו נשים אפילו עבדים אפילו קטנים, מאי טעמא מהימני וכו' לעולם אימא לך חזקתו בדוק והכא במאי עסקינן דמוחזק לן דלא בדק, וקאמרי הני בדקיניה מהו דתימא לא להימנינהו רבנן קא משמע לן כיון דבדיקת חמץ מדרבנן הוא, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה הימנוהו רבנן בדרבנן עיי"ש, וברש"י [שם ד"ה בדרבנן] הימנוהו רבנן בחיובא דליתא אלא מדרבנן, דהם הצריכו והם התירו לסמוך באמירתן של אלו, וכח בידיהם להאמינם במידי דלאו דאורייתא עיי"ש.

הנה הלשון בסוגיין וקאמרי הני בדקיניה משמע שמעידים שהמקומות נבדקו, אך לשון הרמב"ם [הלכות חמץ ומצה פ"ב הי"ז] "ואם הוחזק זה המשכיר שלא בדק ואמרה אשה או קטן אנו בדקנוהו הרי אלו נאמנין" וכו' עיי"ש וכן הוא לשון השו"ע, ולכאורה יש להבין מה ההבדל ביניהם.

וכתבו בתוספות [שם ד"ה הימנוהו] "אף על גב דכל דבר שהוא בידם מהימנין להו לנשים ועבדים ואפילו מדאורייתא וכו' מכל מקום גבי בבדיקת חמץ אע"ג דבידם מ"מ אי הוי מדאורייתא לא מהימנינן להו משום דאיכא טירחא יתירתא וצריך דקדוק גדול כדמוכח בירושלמי שמפרש מפני שנשים עצלניות הן" עיי"ש, משמע שדעתם דבכל דבר דרבנן נאמן הקטן כיון שהוא בידו.

אולם בתוספות [עירובין ל"א ע"ב ד"ה כאן] כתבו "ואף על גב דבפ"ק דפסחים (דף ד':) אמר גבי בבדיקת חמץ המנינהו רבנן בדרבנן היינו בבית שלהם דרמי עלייהו אבל שליחות איכא למימר דמייאשי" וכו' עיי"ש, ובגליון הש"ס שם כתב "בחי" כתבתי לתמוה דהתם מעידים שבדקו ומאמינים להם בדרבנן וה"נ י"ל דאם באו ואמרו הנחנו עירוב נאמנים אבל הכא לא מיירי מזו אלא ששלחם לערב ובוזה אפילו בגדול צריכים לבא עליה מדים חזקה שליח עושה שליחותו והך חזקה לא אמרינן בקטן וצ"ע ג"ע עיי"ש.

עכ"פ מבואר דעת התוס' בעירובין דקטן נאמן דוקא בבית שלהן, ושיטתם מובא במשנה

טז. החסה וכדו' עבור המרור, יבדוק מתולעים מבעוד יום, וגם אלו בלי תולעים יש לשטוף היטב, ויניחו במקרר, שלא יכמוש.
 יז. יכין הנרות עבור יו"ט שני, ויהבהב את הפתילות.
 יח. יש לפתוח את הבקבוקים שסגורים באופן שאסור לפתחם בשבת ויו"ט.
 יט. וכן יש להכין את שאר צורכי ליל הסדר כדי שיוכל להתחיל בעריכת הסדר מיד כשיבא לביתו אחר התפלה(עא).

מקורות וצייונים

(עא) עי' שו"ע סי' תע"ב ס"א.

זמנים לער"פ

י"ד ניסן - ערב פסח - תשע"ב	
10:17.....	סוף זמן אכילת חמץ
11:36.....	סוף זמן שריפת חמץ
12:57.....	חצות

שיעורי המצוות
 מקובץ "מבית לוי"

לחומרא כ- 30 gm	כזית מצה דאורייתא
אפשר להקל כ- 20 gm	כזית מרור דרבנן
לשיעור חזו"א 150 cc לשיעור ר"ח נאה 86 cc	רביעית יין
לכתחילה עד 2 מינוט ולכל היותר עד 4 מינוט *	זמן אכילת מצה בכדי אכילת פרס

* ואם אינו יכול בשיעור זה ישתדל לאכול עד תשע דקות, כמו שכתב בשו"ת חת"ס ח"ו סי' ט"ז.

ד. מי שיש לו בן בכור נוהגים שהאב מתענה עבורו כשעדיין קטן עד שיהיה בנו בר מצוה^(ט), או שיפטור עצמו על ידי סעודת סיום.

פנינים

נהגו לשרוף עם החמץ הכף של עץ ששמשו בו לבדיקת חמץ, י"ל טעם לזה עפ"י שבדורינו קלי הדת אצים להעשיר ורודפים כל ימיהם להרבות חון, ו"אהב קֶסֶף לא יִשְׁבַע קֶסֶף" (קהלת ה, ט), וכתוב (דברים ה, יז) "פְּחֵי וְעַיִם יָדֵי עֲשֵׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה", והנה הכף מרמז על היד שנקרא "יָדֵי עֲשֵׂה" (תהלים קכח, ב), ו"עַיִן" בגמטריא "כֶּסֶף", ולכך שורפין עם החמץ כף עץ להורות כי לא בכחם עשו חיל, ו"ה' מוֹדֵישׁ וּמְעִשִׂיר" (שמו"א ב, ז).
הרב שאול בראך זצ"ל, טוב דברך,
סדר בדיקת חמץ אות ג

שריפת חמץ וביעורו

- ה. שורפים את החמץ עד סוף שעה חמישית^(ס).
- ו. אחר ששרף החמץ, יבטלו ויאמר 'כל חמירא וכו'', וצריך להבין כוונת הדברים מה שהוא אומר^(סא).
- ז. אין לבטל החמץ אלא לאחר ששרף, כדי לקיים מצות שריפת חמץ בחמץ שלו^(סב).
- ח. יש להזהר לנקות הפה והשניים קודם סוף זמן אכילת חמץ.
- ט. אסור לעשות מלאכה בערב פסח מחצות ולמעלה^(סג), וכן להסתפר מותר רק עד חצות^(סד), וכן ליטול הצפרניים יש ליטול קודם חצות^(סה).

הכנות לליל החג והסדר

- י. השנה - שליל א' דפסח חל בשבת, יותר צריך זירוז לזכור לעשות את כל ההכנות לליל הסדר, שכן כמה דברים שבשאר השנים אפשר לעשות ביו"ט - משום אוכל נפש, בשבת אי אפשר לעשותם.
- יא. יש לזכור להפריש חלה מן המצות אם נתחייבו בחלה, ואם לא הפריש יעשה שאלת חכם.
- יב. צליית הזרוע והביצה להקערה, צריך לצלותו מערב יו"ט. ואם שכח לצלות הזרוע והביצה, בליל שני יכול לצלותו לצורך סדר השני, אבל בתנאי שיאכל אותו למחר ביו"ט שני ביום, ואינו יכול להשאירו לחולו של מועד^(סו), והזרוע אינו יכול לאכול בלילה משום שאין אוכלין צלי בליל הסדר^(סז), והביצה יכול אף לאכול בליל הסדר^(סח).
- יג. החרוסת יש לחתוך את הפירות וליתן את היין לתוכם מבעוד יום. ואם שכח לעשותו כן, יחתכם סמוך לסעודה לחתיכות גדולות קצת, ויתן תחלה הרבה יין בכלי כדי שתהא הבלילה רכה ויתן את הפירות לתוך היין, ויערב בשינוי באצבעו ולא בכף או ע"י נענוע הכלי^(סט).
- יד. יעשה המי מלח לצורך הסדר. ואם שכח יכול לעשות בליל שבת רק מעט מי מלח, ויקפיד שלא לעשותם עזין, היינו שיהא המלח פחות משני שליש ויהיו המים יותר משליש^(סא).
- טו. החריץ עבור מרור, יש לרסקו ולפררו מערב יו"ט, וצריך לכסותם היטב שלא תפוג מהם חריפותם. ואם שכח יפררו בשינוי מעט.

מקורות וצינונים

- (נט) רמ"א שם ס"ב.
- (ס) משנ"ב סי' תל"ד ס"ק י"ב, וסי' תמ"ה סק"ז.
- (סא) וכו"ל לגבי הביטול שלאחר בדיקת חמץ.
- (סב) רמ"א סי' תל"ד ס"ב.
- (סג) שו"ע סי' תס"ח ס"א, מפני שהוא זמן שחיטת הפסח שכל אחד מישראל חייב בו, משנ"ב שם סק"א.
- (סד) עיי"ש משנ"ב סק"ה, ואם שכח יש להקל אחר חצות ע"י גוי, שם.
- (סה) ואם שכח יש להקל אפילו ע"י עצמו, שם.
- (סו) משום שאסור לעשות אף מלאכת אוכל נפש מיר"ט א' ליר"ט ב', ופשוט.
- (סז) עיי"ש מג"א סי' תע"ג סק"ח, ומשנ"ב שם ס"ק ל"ב.
- (סח) דאין איסור צלי בדגים וביצים, עיי"ש שו"ע סי' תע"ו ס"ב ובמשנ"ב שם סק"ט.
- (סט) קובץ מבית לוי, ז, עמ' ל"א.
- (ע) קובץ מבית לוי, שם.

אינו מבטלו כדי לקיים מצות שריפה בחמץ שלו^(מ). ויצניע את החמץ שמצא כדי לשורפו למחר^(מ). כד. כשמבטל את החמץ באמירת 'כל חמירא', צריך שיבין מה שהוא אומר, ואם אינו יודע ביאורי המילים בלשון תרגום, יאמר הביטול בלשון שהוא מבין^(מ). כה. וכן החמץ שצריך לאכילת הלילה, ולצורך מחר, יניח במקום שמור, שלא יתפור ע"י קטנים או בעלי חיים^(מט). (וכמובן שיש להזהר מעתה לאכול חמץ רק במקום מיוחד, ובמקום שיהיה בקל לנקות).

מכירת חמץ

א. דירה, חדר, או ארון, שמוכרים לנכרי ביום י"ד, אינם חייבים בבדיקה, אף שבשעת חיוב בדיקת חמץ עדיין לא מכר את החדר^(מ). ויש מחמירים בזה^(נא), וע"כ יש הנוהגים^(נג) למכור ביום י"ג קודם שקיעת החמה, את הארונות והמקומות שמניח בהם את כלי החמץ, דאז לכו"ע פטור מלבדוק שם. ב. וצריך להשאיר מקום אחד החייב בבדיקה שאינו מוכרו כלל, כדי שיוכל לקיים מצות בדיקת חמץ כדין^(נב).

נוסע מביתו

ג. וכן ההולך מביתו לכל ימי הפסח, כגון שהולך או נוסע לבית הוריו או חמיו, ורוצה לפטור עצמו מלבדוק את ביתו על ידי שימכור את הבית לנכרי, לא יעשה כן, דאע"פ שאינו עובר בבל יראה ובל ימצא, מ"מ מפקיע עצמו בזה מחיוב בדיקה. אכן אם נכנס לבית אחר שיהיה מחוייב לבדוק שם, או שמשאיר חדר שלא ימכרו כלל, דאזי יקיים שם מצות בדיקה כהלכתה, יכול למכור כל השאר^(נד).

דיני ערב פסח

א. בערב פסח משכימים להתפלל, כדי להזדרז לאכול ולבער החמץ קודם זמן איסורו^(נה). ב. בפסוקי דזמרה אין אומרים 'מזמור לתודה', וכן אין אומרים 'אל ארך אפים' ו'למנצח'^(נו).

תענית בכורים

ג. הבכורים מתענים בערב פסח^(נז). והמנהג במדינתנו להקל בתענית זה ולאכול בסעודת סיום מסכת^(נח).

מקורות וצינונים

- (מו) משנ"ב סי' תל"ד סק"ז.
 (מז) ט"ז שם סק"א.
 (מח) רמ"א שם ס"ב.
 (מט) שו"ע שם ס"א.
 (נ) כ"ה דעת החת"ס בשו"ת או"ח סי' קל"א, דכיון דבסופו להכנס גוי לתוכו אע"פ שעתה עדיין לא נכנס אין מוטל על הבית הזה שום חיוב בדיקה, והו"ד במשנ"ב סי' תל"ו ס"ק ל"ב.
 (נא) כ"ה דעת המקור חיים והחיי אדם, הובא במשנ"ב שם, ועי' שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קי"ג.
 (נב) ז"ל המשנ"ב שם "ומ"מ אף דאין למחות ביד המקילין, המוכר ביום י"ג שפיר עדיף טפ". אכן מנהג העולם לסמוך על מכירת י"ד, ובקנה בשם (הל' פסח) פ"א הערה ל"ח מביא דכך המנהג בירושלים מקדמת דנא למכור החמץ ביום י"ד ערב פסח ולא עשו כלל מכירה לפני כן.
 (נג) חת"ס שם, דחיוב איכא אקרקפתא לבדוק חמץ, ולכן צריך שיהיה לו מקום שחייב לבדוק שם, עי' שו"ע שם סעיף ג' ומשנ"ב ס"ק כ"ז.
 (נד) עיי"ש בשו"ע וברמ"א, ועיי"ש במשנ"ב ס"ק ל"ב.
 (נה) משנ"ב סי' תכ"ט ס"ק י"ג בשם מהר"ל (הל' ערב פסח אות א').
 (נו) רמ"א שם ס"ב.
 (נז) שו"ע סי' ת"ע ס"א.
 (נח) משנ"ב שם סק"י, ועי' מנחת יצחק ח"ב סי' צ"ג אות ד'.

יב. אם התחיל לבדוק בלא ברכה יברך כל זמן שלא סיים בדיקתו(לב).

בדיקה לאור הנר

יג. הבדיקה תהא לאור נר יחידי(לג), ואם בדק באבוקה לא יצא ידי חובת בדיקה וצריך לחזור ולבדוק לאור נר יחידי(לד).

יד. אור של החדר אינו מספיק לבדיקה כיון שאינו מגיע לחורים ולסדקים ולכל פינות הבית, ודינו כאור היום(לה).

טו. במקום שאין נר, או שחושש לבדוק בנר מחשש דליקה בודק בפנס (flashlight) ומברך עליו(לו).

טז. וכן אם חסר לטיב הבדיקה אור האלקטרי, משתמשים בו, כי העיקר לבדוק כדת וכהלכה ואור הנר הוא רק מכשיר למצוה(לי).

יז. והמנהג לטול נוצות ולנקות עמהם את החורים והסדקים שיש בהם חשש חמץ(לח).

המקומות החייבים בבדיקה

יח. כל המקומות והחורין והסדקים שיתכן שהכניסו שם חמץ, אף שאין רגילים להשתמש שם עם חמץ כל השנה אלא באקראי בעלמא, יש בהם חיוב בדיקה(לט).

יט. במקום שיש ילדים קטנים אזי כל הבית, במקום שיד הקטנים מגיע, נחשב למקום שמכניסים בו חמץ, וצריך בדיקה(מ).

כ. אותם המקומות שקשה לבדקם בליל בדיקת חמץ, כגון ארונות המטבח, פריגידר וכדו', שכבר הם מלאים כמה ימים לפני הפסח במאכלי פסח, ראוי ונכון שיבדקם לאחר שגמר לנקותם, בלילה לאור הנר, ובלי ברכה(מא).

כא. וכן חייבים לבדוק בחנות ובמשרד ('אפיס'), וכן הרכב ('קאר') כיון שהדרך להכניס שם חמץ, ואפילו אם אינו חושב להשתמש במקומות אלו בפסח, חייבים בבדיקה כיון שהם ברשותו, אם אינו מוכרם לגוי.

כב. גם בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכים בדיקה, מפני שהתינוקות מכניסים בהם חמץ(מב).

כג. ויש אומרים דאף מברכים על בדיקה זו(מג), וי"א דאין לבדוק בברכה, ולכן יעצו שהשמשים יברכו בביתם ויכוונו לצאת גם בדיקת בית הכנסת, וכשיסיימו לבדוק בביתם יבדקו בביה"כ(מד).

הביטול

כד. אחרי הבדיקה מבטל את החמץ שלא מצא בבדיקתו באמירת 'כל חמירא' וכו'(מה), אבל את החמץ שמצא

מקורות וצינונים

(לב) רמ"א שם, דעדיין מקרי עובר לעשייתו, משנ"ב שם סק"ד. ואם סיים כבר יעו"ש.

(לג) שו"ע סי' תל"ג ס"ב.

(לד) מג"א שם סק"ה, ומשנ"ב סק"י.

(לה) עי' משנ"ב שם סק"א.

(לו) הוראת הגר"ש ואזנר שליט"א, בקובץ מבית לוי (פסח), בהל' בדיקת חמץ אות ד'. וכ"כ בספר שערים המצוינים בהלכה סימן קי"א סק"ד שא"צ נר אלא אור. וכן מביאים בשם החזון איש שהורה כן להלכה ולמעשה.

(לז) שו"ת שבט הלוי ח"א סימן קל"ו.

(לח) משנ"ב שם ס"ק מ"ו.

(לט) שו"ע סי' תל"ג סעיף ג', ומשנ"ב ס"ק י"ג.

(מ) כף החיים שם סק"ל.

(מא) קנה בשם (פסח) פ"א סעי' כ"ח, מבית לוי (פסח) שם אות י"א.

(מב) שו"ע שם ס"י.

(מג) משנ"ב שם ס"ק מ"ג.

(מד) דעת תורה שם באורך.

(מה) שו"ע סי' תל"ד ס"א.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

...והכתב שלח לי כבוד תורתו
קרוב לחג הפסח, הייתי עסוק
בביעור חמץ "מבין הספרים"
ושמתי הכתב בספר אחד ולא
מצאתיו...

לשון המהר"י טיטציק בתשובה להבית
יוסף, 'אבקת רוכל', סוס"ג

בדיקת חמץ

- א. ביום חמישי יש לסיים ולכבד את הבית לפני בדיקת חמץ^(א).
- ב. ביום חמישי בערב, אור ליום ו' י"ד ניסן אחרי תפילת מעריב בודקים את החמץ.
- דינים הנוהגים קודם הבדיקה**
- ג. מחצי שעה קודם שהגיע זמן הבדיקה אסור להתחיל בשום מלאכה או להתחיל לאכול סעודה^(ב), ואפילו ללמוד יש פוסקים שאוסרים תוך החצי שעה^(ג).
- וטעימה בעלמא מותר בתוך החצי שעה^(ד).
- ד. כשהגיע זמן הבדיקה, דהיינו מצאת הכוכבים צריך להפסיק לגמרי את כל העיסוקים בין מלאכה ובין לימוד התורה, אפילו אם התחיל בהיתר^(ה), ואפילו טעימה בעלמא אסור^(ו), ויתפלל מעריב ויבדוק מיד.
- ה. נוהגים שאחד מבני הבית יניח במקומות שהבודק מחפש שם, עשרה פתיתי חמץ^(ז) קטנים.
- יש נוהגים שהבודק בעצמו מניח את הפתיתים^(ח).
- ונכון שיהיו הפתיתים פחות מכזית^(ט) ובין כולם יהיה כזית^(י).
- ו. ויניח חמץ קשה שלא יתפרר ויתפורו הפרורים^(יא), וכהיום נוהגים לעוטפם בניילון ('פלסטק') וכדו'.
- ויניחם במקום שאין תינוקות או עכברים עלולים ליטלם משם^(יב).

הברכה

- ז. קודם שמתחיל לבדוק טוב שיטול ידיו^(יג).
- ח. מברכים על הבדיקה 'על ביעור חמץ'^(יד).
- ט. אסור להפסיק כלל בין הברכה לתחלת הבדיקה, ולכתחילה יזהר שלא ידבר כלל אפילו דברים שהם לצורך הבדיקה, אלא א"כ שאינו יכול להתחיל לבדוק אם לא ישיח^(טו), ואם שח בדברים שאינם לצורך הבדיקה, אף בדיעבד צריך לחזור ולברך^(טז).
- י. טוב שלא ידבר בדברים שאינם צורך הבדיקה עד שיגמור כל הבדיקה^(טז), ודברים שהם לצורך הבדיקה מותר אף לכתחילה^(יז).
- יא. אם נצרך לנקביו באמצע הבדיקה יכול לברך אשר יצר אחר שנטל ידיו, ואין בזה משום הפסק^(יח).

מקורות וצינונים

- (יג) עי' רמ"א סי' תל"ג סעיף י"א ובמשנ"ב שם ס"ק מ"ו.
- (יד) שו"ע סי' תל"א ס"ב.
- (טו) עיי"ש משנ"ב סק"ז שהביא שתי דעות בזה.
- (טז) היינו פת עד כביצה ופירות אפילו הרבה, משנ"ב סק"ו.
- (יז) רמ"א שם, ועיי"ש משנ"ב ס"ק י"א וי"ב.
- (יח) עי' קנה בשם (הלכות פסח) פרק א' סעי' ו' ובהערה ז'.
- (יט) רמ"א סי' תל"ב ס"ב כדי שלא יהא ברכתו לבטלה, ועי' משנ"ב שם ס"ק י"ג בשם האריז"ל דוקא עשרה.
- (כ) הגדת דברי יואל סי' ק"ח שכך נהג הגה"ק מסאטמר זצ"ל.
- (כא) שו"ע שם סק"ז.
- (כב) ארחות חיים (ספינקא) שם סק"ח בשם ספר מנחת פתים, משום דפחות מכזית לכמה פוסקים אינו חייב ביעור כלל.
- (כג) משנ"ב שם ס"ק י"ב.
- (כד) שם.
- (כה) משנ"ב שם סק"ב.
- (כו) ואין מברכין "על בדיקת חמץ" דאין זה סוף מצותו, וגם אין מברכין "על ביטול חמץ" כיון דעיקר הביטול תלוי בלב ואין מברכין על דברים שבלב, משנ"ב שם סק"ג.
- (כז) שו"ע סי' תל"ב ס"א, ובשו"ע ה"ס"ו.
- (כח) מג"א שם סק"ג, ומשנ"ב סק"ה.
- (כט) שו"ע שם.
- (ל) כ"ה משמעות הדברים בשו"ע ובשו"ע"ה שם. וכ"כ בכף החיים ס"ק ט"ז.
- (לא) קובץ מבית לוי (פסח) הל' בדיקת חמץ סעיף ה' ובהערה שם אות י'.

פסקי הלכות

חודש ניסן

א. בכל חודש ניסן אין אומרים בו תחנון, וכן צדקתך בשבת במנחה, ואין מספידין בו ואין מתענין בו(א).

ברכת האילנות

ב. היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין פרח, מברך בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום(ב) וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם(ג).

ג. י"א ד'בימי ניסן' הוא לאו דווקא ואפשר גם בחודש אחר כשרואה האילן מוציא פרח לראשונה(ד), וי"א דע"פ קבלה יש לברך דווקא בימי ניסן(ה).

ועכ"פ עד סוף חודש ניסן דתקופה יש סוברים דהוא בכלל חודש ניסן לענין זה, ועד אז אפשר לברך(ו), (ובשנה זו - שנת תשע"ב - חלה תקופת ניסן ביום א' של פסח - ט"ו ניסן, ממילא יום האחרון של 'ניסן דתקופה' הוא ביום י"ד אייר - יום א' פר' אמור - פסח שני(ז)).

שבת פרשת 'צו' - שבת הגדול

ד. נוהגין לדרוש בשבת הגדול להורות לעם דרכי ה', ללמד המעשה אשר יעשו, דהיינו דיני הגעלה וביעור חמץ ואפיית המצה ושאר הלכות פסח(ח).

ה. נוהגים לומר ההגדה אחר מנחה בשבת הגדול(ט), ויש שאין נוהגין לאמרה(י).

ו. בתפלת ערבית במוצאי שבת הגדול - בשנה זו שיום א' דפסח הוא ביום השבת, אומרים 'זיהי נועם' ואתה קדוש(יא). ויש שכתבו שאין לומר(יב).

מקורות וצינונים

(א) שו"ע סי' תכ"ט ס"ב.

(ב) כן הוא בגמ' (ברכות מ"ג ע"ב) ובראשונים ובטוש"ע ובאחרונים. ולא כפי שנדפס בכמה סידורים 'שלא חיסר בעולמו דבר', עיי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' ט"ז בסופו) שהביא שהתרעם על כך בפתח הדביר (סי' רכ"ו אות ה') "הכי הותרה הרצועה ביד כל אדם לשנות מטבע שטבעו חכמים" יעו"ש, וראה עוד בקובץ אור ישראל (גליון נ"ה ניסן תשס"ט עמ' רמ"ז) שנוסח זה מקורו מר' זלמן הענא ומהמשכיל יצחק סטנוב שעשו בסידור כבתוך שלהם. [ועי' אור ישראל (גליון כ"ד עמ' קס"ה) מזה].

(ג) שו"ע סי' רכ"ו.

(ד) כ"כ בשו"ת השיב משה סי' ח', ובמשנ"ב שם סק"א, ומפורש הוא כן גם בריטב"א ר"ה דף י"א ע"א. ובערוך השולחן שם ס"א כתב "ובמדינתנו אינו בניסן אלא באייר או תחלת סיון ואז אנו מברכין".

(ה) כ"כ בברכי יוסף שם סק"ב, "ואני שמעתי דברכה זו על דרך האמת שייכא דוקא לימי ניסן", (וכן בעבודת הקודש מורה באצבע סי' ז' אות קצ"ח, "ישתדל לברך ברכת אילנות בימי ניסן, והמדקדקים מקפידים שיהיה בניסן"), וראה באורך בשד"ח מע' ברכות סי' ב' אות א'.

(ו) כ"כ בהגהות חת"ס סי' רכ"ו בשם רבו רבי נתן אדלר זצ"ל, ובמגיד תעלומה להבני יששכר (עמ' רע"ב) דהיינו אף לדברי קבלה, והובא בלקוטי מהר"ח סדר ברכת הראיה, ועי' שו"ת מנחת יצחק ח"י סי' ט"ז.

(ז) לענין ברכת האילנות ב'שבת', עיי' כף החיים סי' רכ"ו אות ד' שמביא מספר מועד לכל חי (להגר"ח פלאגי, סי' א' אות ח') דאין לברך בשבת וי"ט, עיי"ש הטעם, ועיי' בשו"ת לב חיים (להגאון הנ"ל, ח"ב סי' מ"ד) שם כתב להיתר, ובספרו זכירה לחיים (ח"ב על מדרש בר"ר פר' כ"ט) חוזר להדיא ממש"כ במועד לכל חי. ועיי' שו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' קצ"א) שכתב שעיי' שאין מברכים בשבת גורמים מכשול שמעביר על מצוה הבאה לידו ואסור, יעו"ש.

ועיי' נפש דוד (בסופו אות י"ט) שהגאון האדר"ת היה מהדר לברכה בשבת כדי למלאות החסר למאה ברכות, ועיי' שו"ת משנת יוסף (ח"א סי' ס"א) בסוף התשובה.

(ח) עיי' משנ"ב סי' תכ"ט סק"ב.

(ט) רמ"א סי' ת"ל ס"א.

(י) עיי' ביה"ל שם ד"ה במנחה, בשם הגר"א שלא היה נוהג לאומר, וכן מנהג זידיטשוב ועוד.

(יא) עיי' רמ"א סי' רצ"ה ס"א ובמשנ"ב סק"ג.

(יב) שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' י"ט, ונימוקו עמו משום שבערב פסח ג"כ אסור בעשיית מלאכה, וא"כ אין כאן ששת ימי המעשה. הו"ד בשע"ת סק"ב.

פנינים

הזהיר בזה (י) ברכת האילנות) עליו נאמר (בראשית כו טו) ראה ריח בני כריח השדה אשר ברכו ה', ויתן לך וגו'.

סדר ברכות, דף ה, ב
ומובא בא"ר רנ"א

הלכות ומאמרים

🌀 התוכן 🌀

- א..... פסקי הלכות
- י..... זמנים ושיעורי מצוות

🌀 מאמרים 🌀

- בענין נאמנות קטן בבדיקת חמץ / דיני קטן בעניני פסח
הרב יהונתן בנימין ווייס..... י
- מדיני הסדר
הרב דוד רפאל באנון..... יא
- דיני תנור אפיה שיש בבית במטבח שלנו לענין לאפות שם מאכלי בשרי וחלבי ופארווע
הרב וואלף בער לערנער..... יג
- בענין פת הבאה בכיסנין
הרב יואל חנן ונגר..... יד
- פסקים והוראות קצרות מהרה"ג ר' יצחק הכהן הענדל ז"ל
הרב דובער הכהן בעל..... טז
- כשעושה סלט בשבת או ביו"ט אם מותר למדוד התבלין במידה מדוייקת
הרב אריה אליעזר פאזען..... כ
- בעיקר דין הסיבה בליל פסח
הרב אפרים חיים כרימיזי..... כג
- סוגי הכלים – לטבילה ולהכשרה - (טבלה)..... כו

- נא לשמור על קדושת הגליון -